

Жыве Беларусь!

БЕЛАРУС

Address: P. O. Box 3225
 Farmingdale, NY 11735

BIELARUS/Belarusan newspaper in Free World ISSN 1054-9455
 Published by the Belarusian American Association, Inc.

№ 563-564 Сьнежань 2009 г. -
 Студзень 2010 г. / Год выдання 59

* Зычым *
 * усім *
 * радасных *
 Калядаў і
 шчаслівага
 Новага году!

Валерыя КУСТАВА

На Каляды

Калі я быў маленькі,
 усе мае сябры наконадні Калядаў
 пісалі лісты з пажаданьнем
 Дзеду Марозу ці сьвятому Міколу,
 я-ж пісаў лісты Богу, бо лічыў,
 што Бог – самы галоўны Дзед Мароз,
 прэзыдэнт усіх сьвятых Мікалаеў.
 Замест эпіграфа

Мэры Крыстмас! Глянй наўкола!
 І прыйдзі, сьвяты Мікола,
 сьнегам поўніць далягляды
 на Каляды, на Каляды!..

Не празь сінія этэры,
 а праз комін у кватэры.
 Ды ў шкарпэткі пакладзі
 дзівы – о-дзі-ры-дзі-дзі!

Як анёлак б'е ў куранты,
 прамаўляю модлы-мантры:
 дай нам, Звышні, на Каляды
 шчасьця ў горад наш пракляты.

Дай нам добрае надвор'е
 без глябальных пацяпленьняў.
 Дай дзівоснае сузор'е,
 дзе Вэнэра з Марса млее.

Дай шалёных закаханьняў
 і каханых найшалёных,
 каб у кожным у дыханьні
 любыя пачуць імёны.

Шчодры вечар. Шчыры вечар –
 добраму сьвятому люду.
 Словы простыя і рэчы
 зіхацяць прадвесьнем цуду.

Калі быў зусім малечай,
 я прасіў узяць на плечы
 ў таты, мамы і ў дзядулі –
 ды круціў з вышыняў дулі.

Заканчэньне на бачыне 10

Каляднае і навагодняе віншаваньне Старшыні Рады БНР Івонкі СУРВІЛЛА

Ад імя Рады Беларускай Народнай Рэспублікі віншую вас са сьвятамі і жадаю вам іх правесьці з радасьцю ў сэрцах ваших, бо – Хрыстос нарадзіўся!

Дарагія браты і сёстры беларусы! Сьвяты гэтыя, я буду сьвяткаваць з усімі вамі, з надзеяй і верай у лепшую будучыню кожнага беларуса.

Прашу Бога ў гэтае вялікае сьвята чалавечтва, сьвята любові і дабраты, каб Бог паслаў “праменьні свае хвалы” на наш прыгожы край і дазволіў здзейсьніць вялікі патэнцыял працавітага і разумнага беларускага народу. Мы ня горшыя за іншых. Няма нікай прычыны, каб мы жылі горш за іншых.

Жадаю вам з глыбіні сэрца тае мужнасьці, тае вытрываласьці і тае годнасьці, якія дазваляць вам дасягнуць мэты кожнага народу – зрабіць са свайго краю найбольш утульнае для сябе месца на зямлі.

Дык дапамажы вам Божа!

Пікет ля будынка ААН

Ля будынка Арганізацыі Аб'яднаных Нацый адбыўся 6 сьнежня пікет у падтрымку людзей, якія змагаюцца ў Беларусі за дэмакратызацыю краіны і супраць самавольства ўладаў.

У канцы мінулага году ў Беларусі адбылося некалькі падзеяў, якія прымусілі ў чарговы раз звярнуць увагу на парушэньне правоў грамадзян Беларусі.

26 лістапада ў Мар'інай Горцы загінуў пры да канца невысьветленых абставінах распаўсюджвальнік незалежнай прэсы Валянцін Доўнар. Ён памёр на шосты дзень пасля таго, як яго даставілі ў шпіталь пасля здарэньня ў самым цэнтры гораду. Сябры Валянціна ўпэўненыя, што невядомыя зьбілі яго прутамі ці дубінамі. Міліцыя аднак настойвае, што сьмерць наступіла ў выніку няшчаснага выпадку.

2 сьнежня з юрыдычнага факультэту БДУ была адлічана Тацьцяна Шапуцька. Гэта адбылося пасля яе вяртаньня з Брусэлю, дзе яна брала ўдзел у Форуме

грамадзянскай супольнасьці краінаў Усходняга партнэрства. Маючы адзін з найвышэйшых сярэдніх балаў у групе ды прпусьціўшы куды менш (24 гадзіны) за некаторых іншых студэнтаў ВНУ, справы якіх таксама разглядаліся рэктаратам, менавіта Тацьцяна, якая зьяўляецца прэсавай сакратаркай “Маладога Фронту”, была адлічана з фармулёўкай “за парушэньне статутнай дысцыпліны”.

3 і 4 сьнежня за ўдзел у перформансье каля ўнівэрмагу “Беларусь” у Менску Ягора Баброва і Паўла Пракаповіча пакаралі 15 суткамі арышту, Андрэя Кузьмінскага асудзілі на 7 сутак, а актывістку “Маладой Беларусі” Насту Машчаву, якая толькі рабіла фатаздымкі, пакаралі штрафам у 30 базавых велічыняў (каля \$300).

Працягваюцца жаклівыя напады сярод белага дня на моладзёвых актывістаў. Так, 5 сьнежня лідэра “Маладога Фронту” Зьмітра Дашкевіча ў яго кватэры схапілі

Заканчэньне на бачыне 2

Выстава ў Кангрэсе ЗША

У Вашынгтоне 23-га лістапада ў гол Палаты прадстаўнікоў Кангрэсу ЗША ўрачыста адкрылася выстава беларускіх мастакоў “Мастацтва супраць дыктатуры”.

На адкрыцьці прысутнічалі прадстаўнікі беларускай дыяспары і Кангрэсу ЗША, Дзярждэпартаменту, амэрыканскіх няўрадавых арганізацый, прэса і калекцыянэры сучаснага мастацтва. Да гасьцей з прамовай звярнуліся дзеячы мастацтва і грамадзкага руху Беларусі: Павел Марозаў — адзін з арганізатараў выставы і лідэр супольнасьці “Трэйці Шлях”, Арэст Дэйчаківскі — прадстаўнік Гэльсінскага камітэту Кангрэсу ЗША, беларускія мастакі Алесь Шатэрнік, Алена Тылькіна і Рыгор Батальёнак, прадстаўнікі Беларускага Музею ў Нью-Ёрку, Беларускага Моладзёвага Руху Амэрыкі.

На выставе дэманструецца каля сарака палотнаў і графічных лістоў адзінаццаці мастакоў, якія жывуць у розных краінах:

Алесь Пушкіна, Алесь Шатэрніка, Аляксея Марачкіна, Рыгора Батальёнка, Генадзя Драздова, Міколы Купавы, Юліі Шатэрнік, Юрыя Платонова, Янкі Раманавіча, Алены Тылькінай і Сяргея Ардэна, а таксама скульптурныя кампазыцыі Алесь Шатэрніка, у тым ліку бюсты вядомых беларускіх дзеячаў — Тадэвуша Касцюшкі, Эўфрасіньні Полацкай і Васіля Быкава. Тэмамі шматлікіх мастацкіх прац, якія прадстаўленыя на выставе, зьяўляецца Беларусь, яе гістарычная і культурная спадчына.

Арганізатарамі экспазыцыі выступілі Кангрэс новай беларускай дыяспары Эўропы і ЗША, супольнасьць “Трэйці шлях” і Беларускі музей у Нью-Ёрку пры падтрымцы Фонду Джорджа Маршала і Гэльсінскай камііі Кангрэсу ЗША.

“Мастацтва супраць дыктатуры” дэманструецца на розных пляцоўках у Эўропе і ЗША з 2008 г. За гэты час экспазыцыя павявала ў Эстоніі, Нарвэгіі і ЗША.

У планах арганізатараў працягнуць паказ выставы ў мастацкіх музэях ЗША і Паўднёвай Эўропы, а таксама стварыць новы праект, які будзе пашыраць беларускае мастацтва на Захадзе і інтэгруе ў сябе лепшыя ўзоры беларускага мастацтва, музыкі і артпэрформансу.

Паводле belmuseum.org

ЗБК абрала новага старшыню

У канадзкім горадзе Таронта 13 сьнежня адбыўся 42-гі Зьезд Згуртаваньня Беларусаў Канады.

“Сорак два зьезды гэта моцны паказьнік вытрываласьці арганізацыі”, — зазначыў у сваім прывітаньні

да зьезду Старшыня Галоўнае Ўправы Беларуска-Амэрыканскага Задзіночання Вячка Станкевіч.

Зьезд ухваліў справаздачу Галоўнае Ўправы ЗБК і абмеркаваў мэты й пляны на будучыню.

Адзначалася актыўная роля ЗБК у працы з грамадзкімі і дзяржаўнымі ўстановамі Канады на працягу апошніх гадоў. Падчас дыскусіі па справаздачы шырока абмяркоўваліся напямкі дзейнасьці арганізацыі на бліzkую і далекую перспэктывы. Выказвалася шмат прапаноў аб тым, як зрабіць арганізацыю дзейнейшай і папулярнейшай сярод новапрыбылых у Канаду беларусаў.

Новым Старшынём Галоўнае Ўправы Згуртаваньня Беларусаў Канады Зьезд абраў сп-ню Валянціну Шаўчэнка.

З. ЭЛЬЯШЭВІЧ

Марачкін, Батальёнак і “Сыс” у “Полацку”

У грамадзкім цэнтры “Полацк” у Стронгсвілі, што недалёка ад Кліўлэнду, штат Агаё, прайшло 6 лістапада адкрыцьцё адразу двух выстаў беларускіх мастакоў — “Абярэг” Ягора Батальёнка і “Мае мары” Аляксея Марачкіна — і адбылася сустрэча зь імі.

З вітальным словам звярнуўся да наведвальнікаў выставы Сяргей

Раманюк — старшыня аддзелу БА-ЗА ў Кліўлэндзе. “Апошнія гады такія мерапрыемствы ў нас адбываюцца ня так рэгулярна, як таго хацелася-б. А візыт такіх выбітных гасьцей непасрэдна зь Беларусі — гэта сапраўдная падзея для ўсіх нас, — адзначыў спадар Раманюк. “У сёньня мы, дзякуючы сябрам, якія прыехалі зь Нью-Ёрку і дапа-

маглі зрабіць гэтыя выставы, робім крок, каб пашырыць зацікаўленасьць беларусаў нашым мастацтвам і зрабіць такія імпрэзы часцейшымі”.

Калі Ягор Батальёнак быў у беларускім Кліўлэндзе ўпершыню і не хаваў свайго захапленьня ад знаёмства з гэтым месцам, то Аляксея Марачкіна можна назваць добрым сябрам нашай дыяспары ў Агаё. Менавіта ягонымі рукамі быў расьпісаны іканастанс беларускай сьвятыні, што знаходзіцца літаральна за два крокі ад “Полацаку” — царквы Жыровіцкае Божае Маці.

Мае непасрэднае дачыненьне сп. Марачкін і да выданьня кнігі Анатоля Сыса “Сыс” (цудоўнаму беларускаму паэту 26 кастрычніка споўнілася-б 50 гадоў), зь якой чыталіся творы паэта на адкрыцьці выставы: яго графіка ўпрыгожвае старонкі выданьня.

Творы Ягора Батальёнка і Аляксея Марачкіна, беларускія сьпелы ў выкананьні Валянціны Якімовіч ды вершы Анатоля Сыса стварылі пасяроўску цёплы настрой.

Паводле belmuseum.org

Пікет у Брусэлі

Уздзень салідарнасьці 16 лістапада ў Брусэлі актывісты “Беларускага Эўрапейскага Задзіночання” правялі пікет каля будынка, дзе праходзіла паседжаньне Рады Эўрапейскага Зьвязу.

Сярод пытаньняў, якія абмяркоўвалі міністры замежных спраў 27 краін Эўразьвязу, было і пытаньне працягненьня санкцый супраць беларускага кіраўніцтва.

Старшыня БЭЗ Зьміцер Піменаў сказаў: “гэта інфармацыйны пікет, падчас якога мы распаўсюджвалі заяву партыі КХП-БНФ, у якой гаворыцца, што палітыкі Эўропы мусяць разглядаць пытаньне аб тым, што беларусы ня могуць падаваць скаргі ў Страсбурскі суд па правах чалавека. Гэта адно з нашых патрабаваньняў.”

Сп. Піменаў упэўнены, што грошы, якія вылучае Беларусь Эўразьвяз і МВФ, накіраваныя супраць Эўропы. “Мы ня бачым, каб грошы, атрыманыя ад МВФ, дайшлі да людзей, і прынеслі карысьць Беларусі. Вельмі сумна, што гэтыя грошы пойдучь на новыя ракеты, танкі і зенітныя комплексы... Мы распаўсюдзілі больш за 600 улётак. Вельмі прыемна, што падыходзяць палітыкі, цікавяцца. Прадстаўнікі Латвіі, Летувы і Эстоніі выказвалі нам словы салідарнасьці”.

Паводле Радые Свабода

Пікет ля будынка ААН

Заканчэньне з бачыны 1

невядомыя, кінулі ў машыну, адвезьлі за 70 кілямэтраў ад Менску і выкінулі ў лесе

Па тым-жа сцэнары разьвіваліся падзеі з лідэрам “Эўрапейскай Беларусі” Яўгенам Афнагелем, якога схапілі на вуліцы, пасадзілі ў машыну і празь некаторы час адпусьцілі па-за межамі Менску.

19 сьнежня летась дакладна такім чынам быў здзейснены напад на лідэра “Маладой Беларусі” Артура Фінкевіча, а сёлета перад Днём Волі 25 сакавіка за горад у лес вывезьлі і выкінулі Насту Палажанку і Дзяніса Карнова.

Пад час пікету выступоўцы ўзгадалі і парушэньне ў Беларусі права на аб’яднаньне ў асацыяцыі. Апошнія навіны пра ціск на заснавальнікаў партыі Беларускай Хрысьціянскай Дэмакратыі ды штучныя перашкоды, усталяваныя дзяржаўнымі структурамі з мэтай нерэгістрацыі іншых няўрадавых арганізацый, толькі пацвярджаюць усю ілжывасьць заяваў сёньняшняга кіраўніцтва краіны пра лібэралізацыю ў Беларусі.

Узгадалі імёны зьніклых бязь вестак палітыкаў Юрыя Захаранкі і Віктара Ганчара, бізнэсмэна Анатоля Красоўскага і журналіста Зьміцера Завадзкага. Сьмерці журналістаў Веранікі Чаркасавай і Васіля Гроднікава таксама не дасьледуюцца праваахоўчымі органамі.

Удзельнікі пікету выказалі словы падтрымкі людзям, якія ў Беларусі працягваюць вёсць барацьбу за дэмакратызацыю краіны, за шанаваньне мовы ды гісторыі.

Скончыўся пікет ужо традыцыйным сьпяваньнем беларускіх гімнаў “Пагоня” і “Магутны Божа”.

Паводле belmov.org

Мітынг падтрымкі БХД у Нью-Ёрку

У нядзелю 20 сьнежня ў Нью-Ёрку перад будынкам ААН прайшоў мітынг у падтрымку Беларускай Хрысьціянскай Дэмакратыі.

Мітынг быў арганізаваны Згуртаваньнем Беларускай Моладзі ў Амэрыцы (ЗБМА) і нью-ёрскім аддзелам Беларуска-Амэрыканскага Заадзіночання. Сьнегапад і буран напярэдадні мітынгу і ў часе яго правядзеньня, падчас якога на Ўсходнім узьбярэжжы выпала да 60 см сьнегу, не спынілі ўдзельнікаў.

“40 хвілін давялося адкапваць машыну з-пад сьнегу, каб ехаць на мітынг”, — распавёў адзін з арганізатараў, лідэр ЗБМА Мікалай Цімашэнка.

У часе мітынгу пасля выступу лідэраў ЗБМА прайшоў збор подпісаў пад зваротам да амэрыканскіх сэнатараў і кангрэсменаў з патрабаваньнем звярнуць увагу на сытуацыю са свабодай рэлігіі ў Беларусі і арганізаваць слуханьні у Кангрэсе, прысьвечаныя гэтаму пытаньню.

Мітынгі падтрымкі партыі БХД праводзяцца Згуртаваньнем Беларускай Моладзі ў Амэрыцы рэгулярна. Апошні адбыўся 31 кастрычніка 2009 году. Беларуская мо-

ладзь у ЗША арганізавала збор подпісаў, якія затым высялаюцца кангрэсменам і сэнатарам.

Ігар Уласенка, сябра ЗБМА і кіраўнік кампаніі па збору подпісаў у штаце Нью-Джэрсі сказаў: “Наша аргани-

зацыя стараецца не абмяжоўвацца зборам подпісаў толькі сярод беларусаў ЗША. Я асабіста зарганізаваў збор подпісаў сярод сваіх амэрыканскіх сяброў. Сваёй працай хачу падтрымаць Беларускіх хрысьціянскіх дэмакратаў і паказаць, што беларус у замежжы можа і павінен дапамагаць дэмакратызацыі Беларусі. Для гэтага трэба карыстацца тымі мажлівасьцямі, якія дае амэрыканская дэмакратычная сыстэма”.

Алена Турко, сябра ЗБМА і кіраўнічка кампаніі па збору подпісаў у штаце Нью-Ёрк: “Як частку кампаніі па дапамозе дэмакратычным актывістам у Беларусі, я правожу збор подпісаў пад зваротам да Сэнату і Кангрэсу ЗША.

Таксама я арганізоўваю сустрэчу моладзі з кангрэсменам Майклам МакМагонам ад 13-й акругі Нью-Ёрку. Мэта нашай працы — дамагчыся сталай увагі Кангрэсу ЗША да сытуацыі з правамі і свабодамі чалавека ў Беларусі. Ня трэба думаць, што беларусы ЗША не разумеюць таго, што асноўная праца і змаганьне за дэмакратыю адбываецца ў Беларусі, але мы можам і мусім дзейнічаць і дапамагаць з ЗША.”

Паводле Радые Свабода

Угодкі Слуцкага Збройнага Чыну ў сьвеце

ВЯЛІКАБРЫТАНІЯ

Упамешканьні беларускага культурна-рэлігійнага цэнтру ў Лёндане 28 лістапада адбылося традыцыйнае ўшанаваньне памяці Слуцкіх паўстанцаў.

Была адслужаная паніхіда памяці ўсіх пагінулых за незалежнасьць Беларусі. Пасля гэтага адбылося паседжаньне, заслуханьня выступы, вершы, прысьвечаныя Слуцкаму Збройнаму Чыну. Старое пакаленьне беларускай дыяспары падзялілася ўспамінамі пра сваіх бацькоў, якія бралі ўдзел у Збройным Чыне. Выступілі госьці — грэка-каталіцкія сьвятары зь Беларусі.

Аляксандар ЧАЙЧЫЦ

ЛЕТУВА

Традыцыйная сустрэча, прысьвечаная 89-му ўгодкам Слуцкага паўстаньня, а таксама знакамітым асобам, якія нарадзіліся ці памёрлі ў гэтым месяцы адбылася 28 лістапада 2009 году ў Таварыстве Беларускай Культуры ў Вільні.

Распачаў сустрэчу старшыня ТБК Хведар Нюнька са звароту Старшыні Рады БНР у сувязі з угодкамі Слуцкага Збройнага Чыну. Старшыня Рады БНР звярнулася таксама да беларусаў на Бацькаўшчыне з заклікам адведаць 27-га лістапада магілы герояў.

Імпрэзу працягнула мастачка Крыстына Балаховіч, якая пазнаёміла з зваротам беларускай дыяспары да кіраўніцтва летувіскага тэлебачаньня з нагоды праблемаў беларускай праграмы “Віленскі шэтак”. Спн. Балаховіч таксама распавяла пра выдатнага беларускага мастака Пётру Сергіевіча.

Малады грамадзкі дзеяч зь Вільні Зьміцер Талкачоў распавёў пра чыннасьць Вацлава Ластоўскага.

Потым сп. Нюнька, распавёў пра жыцьцё і дзейнасьць дзеяча беларускай эміграцыі ў ЗША Сяргея Карніловіча.

Напрыканцы імпрэзы студэнт ЭГУ Юрась Юркевіч прадставіў для першага прагляду дакумэнтальны фільм “Булак-Балаховіч. Генэрал нескончанай вайны”. Стужка цікавая для беларускага глядача тым, што ў ёй, бадай упершыню, візуальна паказаная гісторыя Асобнага Атраду БНР і Беларускай Саюзынцкай (народнай) Арміі.

Паводле інфармацыі Юрася ЮРКЕВІЧА

НЬЮ-ДЖЭРЗІ

На беларускіх могілках у Іст-Брансўіку, Нью-Джэрзі, ля помніка палеглым змагарам за свабодную Беларусь 28 лістапада адбылася паніхіда. Помнік быў усталяваны ў 1972-м годзе Згуртаваньнем Беларускіх Вэтэранаў у гонар загінулых герояў, якія “памёрлі за тое, каб жыла Беларусь”. Сп. Лявон Шурак, вэтэран Карэйскай вайны і сябра колішняй вэтэранскай арганізацыі, усклаў вянок. Над галовамі тых, хто прыйшлі ўшанаваць памяць герояў луналі бел-чырвона-белыя нацыянальныя сьцягі, пад якімі за ўтварэньне БНР у 1920-м годзе змагаліся супраць бальшавікоў беларускія патрыёты.

Паніхіду адправілі япіскап Наваградзкі і Паўночна-Амэрыканскі Сьвятаслаў і пратаярэі Зінові.

У гэты-ж дзень крыху пазьней у грамадзкай залі царквы Жыровіцкае Божае Маці ў Гайлэнд-Парку працягнуліся ўрачыстасьць з нагоды Слуцкага Збройнага Чыну. Быў зачытаны зва-

рот Старшыні Рады БНР Івонкі Сурвіла. Беларускі Музей у Нью-Ёрку адкрыў выставу “Мастацтва супраць дыктатуры”. Пра беларускіх змагароў казалі старшыня Нью-Джэрэйскага аддзелу БАЗА Юрка Азарка і беларускі мастак Алесь Шатэрнік.

Жаданьне мець сапраўды беларускую ўладу, якая будзе дбаць пра краіну, яе культуру і народ, шанаваньне гісторыю — гэта тое, што аб’ядноўвае нас зь беларусамі часоў Слуцкага Збройнага Чыну.

Паводле belmov.org

ЭСТОНІЯ

У Тарту 27 лістапада адзначылі 89-я ўгодкі Слуцкага Збройнага Чыну. Папаўдні на Ратушным пляцы маладыя беларусы раздавалі жыхарам гораду буклеты, у якіх распавядалася аб паўстаньні жыхароў Слуцчыны супраць савецкай улады за ўсталяваньне ўлады БНР. Таксама раздаваліся дыскі з фільмам “Містэрыі: акупацыя”, як прыклад таго, што адбылося зь Беларуссю з-за таго, што паўстаньне атрымала паразу.

Пазьней ля Тартускай абсэрваторыі былі запаленыя сьвечкі ў памяць аб загінулых змагарх за волю Беларусі, а таксама па даручэньні Старшыні Рады БНР Івонкі Сурвіла быў зачытаны яе зварот.

“Распаўсюджана меркаваньне, што ў БНР не было свайго войска. Але няўжо 10 тысяч салдатаў і афіцэраў, якія ваявалі за Беларусь, гэта ня войска? Шматлікія войскі сучасных краінаў меншыя войскі БНР у 2-3 разы. Таму можна казаць, што БНР, як дзяржава адбылося ва ўсіх адносінах. А для нас Слуцкі Збройны Чын зьяўляецца прыкладам таго, што свабода ніколі не давалася проста так і што за яе трэба змагацца толькі сваімі сіламі. Бо мужных герояў у 1920 годзе не падтрымліваў ніхто, акрамя беларускага народу”, — адзначыў арганізатар імпрэзы Ігар Слуцка.

Паводле Радые Свабода

Беларусь за месяц

Візыт Бэрлюсконі

Візыт кіраўніка італьянскага ўраду ў Менск адбыўся 30 лістапада. Сільвіё Бэрлюсконі, прозьвішча якога і твар апошнім часам не сыходзяць са старонак газэтаў і экранаў тэлевізараў з нагоды сэксуальных скандалаў, прыляцеў у беларускую сталіцу ўсяго на некалькі гадзін.

Гэта, дарэчы, быў першы прыезд у Беларусь кіраўніка буйной заходняй краіны, пачынаючы з 1994 г., калі Беларусью пачаў кіраваць Лукашэнка. Апошні

візыт палітыка топ-узроўню адбыўся ў студзені 1994 г. калі Менск наведаў прэзыдэнт ЗША Біл Клінтан.

Сярод канкрэтных вынікаў візыту Бэрлюсконі — урад Беларусі і італьянская “Фінмэканіка С.П.А.” падпісалі мэмарандум аб супрацоўніцтве ў сфэры транспарту, энэргетыкі, космасу, бясьпекі і сыстэм бясьпекі.

Пры канцы візыту Бэрлюсконі ўсклаў кветкі да манументу на плошчы Перамогі ды прагуляўся ў тым раёне гораду. Паводле старой традыцыі ваколіцы міліцыя “зачысыціла” ад простага людю.

Пра візыт Бэрлюсконі яшчэ паўтары гады таму нельга было і марыць. Тады акурат разьвіваўся канфлікт з-за Вікі Мароз, якая знаходзілася на лячэньні ў Італіі. Нагадаем, што Віка тады адмовілася вяртацца на радзіму, а ейныя апекуны некалькі дзён хавалі дзяўчынку ў заградным доме. Урэшце Віку вярнулі ў Беларусь, але беларуска-італьянскім адносінам пагражаў разрыў. Спыніліся на некаторы час нават паездкі дзяцей у Італію. Сёлета усё зьмянілася. Беларусь далучылася да праграмы Эўразьвязу “Ўсходняе партнэрства”, Лукашэнка ў красавіку наведаў Ватыкан, дзе сустрэўся з Папам Рымскім ды сустрэўся ў Рыме з Бэрлюсконі. Так што візыт італьянскага прэм’ера можна разглядаць, у тым ліку, і прыездам у адказ. Да таго-ж неідэальны Бэрлюсконі быў выбраны Эўразьвязам не выпадкова, каму як не яму прамацаваць глебу ў Беларусі.

Прыпыненьне санкцыяў

Часова, да кастрычніка 2010 году, прыпыняюцца санкцыі ў дачыненьні да беларускіх чыноўнікаў. Так вырашыла нарада кіраўнікоў міністраў замежных спраў Эўразьвязу ў Брусэлі 17 лістапада. Разам з тым ЭЗ прапаноўвае Эўракамісіі пачаць падрыхтоўку да падпісаньня пагадненьняў пра аблягчэньне візавага рэжыму і рэадмісію. Міністры

таксама рэкамендавалі Камісіі ЭЗ прапанаваць сумесны прамежкавы плян прыярытэтных рэформаў, якія могуць быць рэалізуаваныя ў Беларусі ў межах Эўрапейскай палітыкі добрасуседства.

Міністры заклікалі беларускія ўлады павяжаць свабоду СМІ, выказваньня, асацыяцый і сходаў, рэфармаваць выбарчае заканадаўства і ўвесць мараторый на сьмяротнае пакараньне. Яны зазначаюць, што санкцыі могуць быць адмененыя ў любы момант у адказ на дзеяньні беларускіх уладаў у сфэры дэмакратыі і правоў чалавека. Між іншым, яны гэтак-жа могуць быць адноўленыя ў любы момант.

Упершыню візавыя санкцыі былі ўведзеныя ў 2004 г. у дачыненьні да чатырох беларускіх чыноўнікаў. Пасля прэзыдэнцкіх выбараў у 2006 г. сьпіс павялічыўся да 41 чалавека, якіх ЭЗ абвінавачваў у парушэньні правоў чалавека ў Беларусі. У кастрычніку 2008 г. кіраўнікі МЗС краін ЭЗ упершыню прыпынілі на паўгоду дзеяньне санкцыяў для 36 асобаў з гэтага сьпісу.

Новы міністар

Праляскоўскі прызначаны міністрам інфармацыі. Так вырашыў 4 сьнежня Аляксандар Лукашэнка. Алег Праляскоўскі ў свой час працаваў галоўным ідэолягам краіны, потым узначальваў Інфармацыйна-аналітычны цэнтар пры Адміністрацыі. Незалежныя СМІ разглядаюць прызначэньне Праляскоўскага як сыгнал аб наступе на прэсу — неўзабаве прэзыдэнцкія выбары.

Памяняў Лукашэнка таксама некалькі міністраў. Так, міністрам абароны прызначаны дзяржсакратар Рады бясьпекі Юры Жадобін, а былы ўжо міністар абароны Мальцаў узначаліць Раду бясьпекі. Тасаваньне калоды працягваецца.

Ці будзе мараторый?

Пра гэта Аляксандар Лукашэнка заявіў у інтэрвію італьянскай газэце “Стампа” перад візытам у Менск прэм’ер-міністра Італіі Сільвіё Бэрлюсконі. “Мы некалькі дзён таму вызначыліся, што распачынаем шэраг мерапрыемстваў у гэтым кірунку, распачынаючы з парлямэнцкіх слуханьняў і ўзняцьця гэтай тэмы ў сродках масавай інфармацыі”.

Лукашэнка спаслаўся на тое, што на рэфэрэндуме 1996 году большасьць грамадзян выказаліся за захаваньне найвышэйшай меры пакараньня. А рашэньне рэфэрэндуму, паводле кіраўніка дзяржавы, можа скасаваць толькі новы рэфэрэндум.

Запрасілі ў Маскву

Прэзыдэнт Расеі Дзьмітры Мядзьведзеў запрасіў да сябе беларускіх журналістаў — як дзяржаўных, так і недзяржаўных. Сустрэча адбылася 23 лістапада ў рэзыдэнцыі “Барвіха”. Прычым быў захаваны парытэт: сем журналістаў з дзяржаўных СМІ (“Совetskая Белоруссия”, “Республика”, “Звязда”, БТ ды інш) ды сем журналістаў з незалежных СМІ (“Народная воля”, “Наша Ніва”, інфармацыйная кампанія БелаПАН, “Камсамольская праўда”, інтэрнет-партал tut.by). Як вядома, незалежных журналістаў на гарматны стрэл не падпускаюць да Лукашэнкі, ды і часам яго прэс-служба неахвотна адказвае на пытаньні па тэлефоне.

Цікава, што напярэдадні сустрэчы Міністэрства інфармацыі вынесла папярэджаньні незалежным СМІ (за два папярэджаньні цягам году выданьне могуць зачыніць): “Нашай Ніве”, “Народнай Волі” і “Камсамольскай праўдзе”. Прыкладам, “Нашу Ніву” папярэдзілі за нібыта непраўдзівыя зьвесткі аб эпідэміі грыпу ў Беларусі, надрукаваньня ў нумары за 4 лістапада. Але Міністэрства аховы здароўя наогул да вечара 4 лістапада ледзь не адмаўляла, што ў Беларусі масава хварэюць на грып і вострыя рэспіраторныя інфэкцыі.

Дзякуючы незалежнай прэсе людзі атрымлівалі апэратыўную і праўдзівую інфармацыю.

Ільготаў ня будзе

Міністэрства замежных справаў Беларусі лічыць немагчымым выдаваць візы беларусам замежка на ільготных умовах. Пра гэта было паведамлена ў адказе МЗС на запыт Згуртаваньня беларусаў сьвету “Бацькаўшчына”. “Бацькаўшчына” прасіла перагледзець кошты на візы для суайчыньнікаў і па магчымасьці зрабіць візы бясплатнымі.

Міністэрства адказала, што і так хапае ільготных правіл для замежнікаў, якія прадстаўляюць для “беларускай дзяржавы інтарэс у розных галінах палітычнага, эканамічнага, сацыяльнага і культурнага жыцця”.

Але, што тычыцца коштаў візаў, то, на думку МЗС, “тарыфы на выдачу беларускіх візаў жыхарам Латвіі, Летувы, Польшчы і Эстоніі зьяўляюцца мінімальнымі”, а далейшае спрашчэньне візавых працэдур магчымае “пры дасягненьні адпаведных дамоўленасьцяў паміж Беларуссю і Эўразьвязам”.

Карацей, хоць вы і беларусы, але на Радзіму можаце прыехаць толькі заплаціўшы.

Новая стаўка

І сьнежня Нацыянальны банк Беларусі зьнізіў стаўку рэфінансаваньня (СР) з 14 да 13,5% гадавых. У Расіі стаўка рэфінансаваньня зьніжана да 9%. СР — гэта паказчык, на які арыентуюцца банкі, выдаючы крэдыты насельніцтву (свой працэнт + стаўка рэфінансаваньня) Прыкладам, стаўкі па працэнтах на пакупку ці пабудову кватэры ў Беларусі складаюць ад 17-18%, а працэнтная стаўка рублёвага крэдыту на набыцьцё аўтамабіля — больш за 20%.

Палёгка эмігрантам

У Беларусі зьбіраюцца часткова адмяніць абавязковае дэкляраваньне грашовых пераводаў за мяжы. Пра гэта паведаміла намесьніца міністра па падатках і зборах Ларыса Кандратава на прэс-канфэрэнцыі ў Менску 24 лістапада.

“Цяпер гучаць прэтэнзіі ад насельніцтва, асабліва ад пэнсіянэраў, якія атрымліваюць грашовымі пераводамі нязначныя сумы. Часта яны нават ня ведаюць, што іх трэба дэкляраваць. Думаю, зь нязначнай сумы падатак можна не зьбіраць”, — сказала Кандратава.

Мяркуюцца, што будзе вызначана сума грашовых пераводаў, якую можна атрымаць цягам году без абавязковага дэкляраваньня і выплаты падаткаў. Паводле словаў Ларысы Кандратавай, гэта будзе лічба з трыма нулямі (г. зн. ад \$1000 у год).

Нараджальнасьць падае

63% беларускіх сем’яў зь дзецьмі маюць адно дзіця. Такія зьвесткі прыводзіць Міністэрства адукацыі. Двух дзяцей маюць 31,5% ад усіх сем’яў зь дзецьмі, трох дзяцей — толькі 5,7% сем’яў. Усяго ў краіне налічваецца 1 млн. 411 тыс. сем’яў, у якіх выходзіць 1 млн. 785 тыс. 387 дзяцей да 18 гадоў.

Наогул дзеці складаюць 18,5% ад усяго насельніцтва Беларусі. Прычым летась колькасьць дзетак працягвала зьмяняцца. Найбольшае скарачэньне за год — на 6,5 тыс. чалавек — адзначалася ў Віцебскай вобласці; найменшае — у Менску, дзе дзіцячае насельніцтва скарацілася менш чым на 2 тыс. чалавек.

Дэвальвацыя і курсы валют

Ніякіх разавых зьмяненняў курсу беларускага рубля ў 2010-м годзе ажыццяўляцца ня будзе — заявілі ў галоўнай банкаўскай установе краіны за 10 дзён да Новага года. А калі курсы будуць мяняцца, то на фоне зьмянення курсаў эўра да даляра на сусьветных рынках.

Год таму, 2 студзеня 2009 г., беларускі рубель быў дэвальваны на 20,45%. Даляр 1 студзеня 2009 г. каштаваў 2 200 рублёў, на наступны дзень яго курс стаў 2 650 рублёў, эўра з 3 077 рублёў за адзін дзень вырас да 3 703 рублёў.

На 1 студзеня 2010 году курсы складалі: даляр — 2 859 рублёў, эўра — 4 119,53. Такім чынам, у параўнанні з 1 студзеня 2009 года афіцыйны курс даляра вырас на 29,95% (2 200 руб. +659), а з часу правядзеньня аднамомантнай дэвальвацыі на 7,89% (на 209 руб.). Курс эўра за год вырас на 33,88%, а з часу правядзеньня дэвальвацыі на 11,25%.

Па стане на лістапад, сярэдні налічаны заробак у Беларусі склаў 1 млн. 12 тыс. 903 рублі, зьнізіўшыся ў параўнаньні з кастрычнікам на 13,3 тыс. рублёў. Гэта прыкладна 352 эўра.

37 эўрацэнтаў на гадзіну

У Беларусі зь 1 студзеня падвышаецца мінімальная зароботная плата на 12,5% — да 258

тыс. 600 рублёў (гэта 63 эўра ў месяц).

Год таму мінімалка была ўстаноўленая памерам 229 тыс. 700. рублёў. Устаноўлены таксама мінімальны заробак на гадзіну — 1 530 рублёў (або 37 эўрацэнтаў, ці 55 амэрыканскіх цэнтаў).

Зь 1 студзеня таксама павышаныя пэнсіі на 9%, цяпер сярэдняя пэнсія будзе складаць 468 тыс. руб.

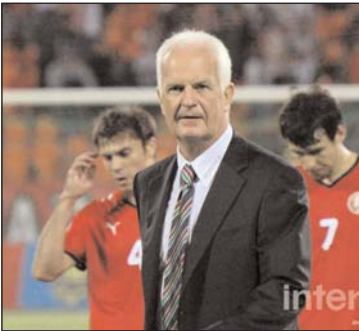
“Дзеяслоў” зьмяняе правапіс

Часапіс “Дзеяслоў” з пачатку 2010 году пераходзіць на афіцыйны правапіс (наркамаўку). Гэта абумоўлена прыняцьцем новых правілаў беларускай артаграфіі і пунктуацыі, якія пачынаюць дзейнічаць зь 1 верасьня 2010 года.

“Дзеяслоў” дагэтуль выдаваўся адным з варыянтаў клясычнага правапісу (без пазначэньня мяккага л, але зь мяккімі знакамі).

Трэнер застаецца

61-гадовы нямецкі спэцыяліст Бэрнд Штангэ працягне працу з нацыянальнай зборнай. Так пастанавіў выканкам Беларускай фэдэрацыі футболу 28 лістапада ў Менску.

Штангэ быў прызначаны галоўным трэнэрам зборнай у ліпені 2007 г. У сёлетнім адборачным турніры зборная Беларусі заняла 4-е месца (з шасьці), не выканаўшы нават пастаўленай перад ёй задачы-мінімум: заняць трэцяе месца (беларусы прапусьцілі наперад Англію, Украіну і Харватыю).

Крывец перайшоў у “Лех”

Найлепшы гулец чэмпіянату Беларусі — 2009 і паўабаронца барысаўскага БАТЭ Сяргей Крывец заключыў кантракт з польскім “Лехам” (Познань). Кантракт заключаны на 3,5 годы, сума трансфэру склала 300 тыс. эўра.

“Лех” — пяціразовы чэмпіён Польшчы (1983, 1984, 1990, 1992, 1993). У сэзоне 2009/2010 клуб пасья 17 тураў займае 4-е месца. Адноўца чэмпіянат Польшчы — зараз зімовыя вакацыі — пры канцы лютага.

Уласны карэспандэнт

Анатолю Беламу - 70

Вядомы беларускі грамадзка-культурны дзеяч, вучоны, калекцыянэр, першы ў Беларусі стваральнік прыватнага мастацкага музея ў горадзе Старыя Дарогі Анатоль Белы адсвяткаваў 10 сьнежня летась сваё 70-годзьдзе. Разам зь ім адзначылі гэтую дату і ягоныя аднадумцы з грамадзка-асьветнага клюбу “Спадчына”, які ён заснаваў 25 гадоў таму і старшынём якога зьяўляецца.

Анатоль Белы скончыў БДУ ў 1967 годзе, потым быў у ім выкладчыкам, зьяўляецца сябрам Саюзу мастакоў Беларусі, Саюзу беларускіх пісьменьнікаў, дыпламант Міжнароднага Кэмбрыджскага цэнтру, сябра Міжнароднай Акадэміі навук Эўразіі.

А. Белы – ініцыятар і арганізатар устаноўкі шматлікіх помнікаў многім выбітным беларускім

дзеячам. Ён удзельнік Устаноўчых зьездаў БНФ “Адраджэньне” і ТБМ імя Ф. Скарыны.

Бадай найбольшым дасягненьнем у дзейнасьці сп. Белага зьяўляецца заснаваньне ў 1999 годзе мастацкага музея на сваёй уласнай сядзібе. Музей мае 4 будынкі, 8 залаў, каля 500 кв. м экспазыцыйнай плошчы, на якой экспануецца каля 1700 твораў жывапісу, графікі, скульптуры, мадэльернага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Беларусі.

Гэта ўсяго толькі некаторыя з дасягненьняў, якія мае на рахунку нястомнаы руплівец беларушчыны са Старых Дарогаў.

Зычым сп. Беламу здароўя, натхненьня і яшчэ большых посьпехаў у ягонай дзейнасьці па захаваньню, пашырэньню і папулярызацыі беларускай культуры.

Анатоль Белы каля створанага ім музея

І хто-ж вас слухае?

Праглядаючы інтэрнэтаўскія старонкі я выпадкова наткнуўся на здымкі менскіх будынкаў. Будынкі, вядома, рэч цікавая, але на фотах цікавейшымі для мяне былі антэны на дахах. Маю на ўвазе не тэлевізійныя антэны, а іншыя, адмысловыя. Цікава, для чаго яны там усталяваныя.

Старэйшае за мяне пакаленьне памятае гады, калі трэба было рэгістраваць радыёпрыёмачы. Калі вы сёньня раскажыце аб гэтым падлетку з навушнікамі на галаве, то ён будзе доўга сьмяяцца, бо не зразумее, навошта гэта трэба было рабіць. Радыё можна-ж толькі слухаць. Пра НКВД ён мабыць і чуў, але ня ведае, што ў той час ня ўсё і ня ўсім можна было слухаць. Ды ў дадатак добра падрыхтаваны чалавек мог лёгка з радыёлямпавага прыёмача зрабіць радыёлямпавы перадатчык. За што, вядома, ставілі ці да сьцяны ў падвалах НКВД, ці накіроўвалі паіраць у сталінскія канцлягеры.

Нават пазьней, у часы халоднай вайны, лавіць забароненыя радыёхвалі было рызыкаўна, бо існавала цэлая армія сакрэтных даношчыкаў, якім было за шчасьце злавіць “ворага народу”. Але арыштоўвалі ў асноўным тых, хто не маглі трымаць у сабе навіны з гэтага радыё і пачыналі іх распаўсюджваць, па-савецкіх вызначэньнях, рабіць варожую прапаганду.

Падлетак з навушнікамі аб гэтым магчыма чуў, але ніяк ня звязвае гэта з сучаснасьцю, бо сёньня-ж ня той час, і людзі навокал іншыя. Але ці што зьмянілася ў адносінах да грамадзянаў з боку дзяржаўных спэцслужбаў? Чаму на будынках у Менску бачныя рагаціны спэц-антэнаў? Для чаго? Аб гэтым ён не цікавіцца, бо мае як найхутчэй палагодзіць сваю справу зь сябрам па мабільным тэ-

лефоне. Усё ідзе наперад. Цікавая гэта рэч, мабільны тэлефон. Вельмі зручная. Калі ты не ў пустэльні, то, націснуўшы гузік, можаш камунікаваць з любым, хто мае тэлефон. То сам гаворыш, то слухаеш свайго сябру. І службы слухаюць таксама. Уважліва.

Пад час апошніх выбараў у Беларусі спрабаваў я датэлефанавацца да сваёй радні. Некалькі дзён спрабаваў. Глуха. Нават гудкоў не было чуваць. Як быццам адрэзала Беларусь ад усяго сьвету. А мабыць так і сталася? Выключылі лініі па загаду з самага “верху” і гэтым вырашылі ўсе пытаньні барацьбы з апазыцыяй. Аб якой каардынацыі дзеяньняў можа ісьці гаворка, калі “ворагі” з Захаду ня могуць пагутарыць з апазыцыянэрамі? Што ты зробіш бяз сувязі? Нічога! Сядзі і маўчы. Але што можна чакаць ад паліцэйскай дзяржавы? Прабачце – міліцэйскай, бо я пішу пра сваю Бацькаўшчыну. Чаму гэта адбываецца? Ці гэта параноя дыктатара, які хоча палохаць свой народ і вярнуць сталінскія часы?

Скончыў на днях чытаць кнігу пра Сталіна, Чэрчыля і Рузвэльта*. Аўтар робіць наступную выснову пра Сталіна: ён ніколі ня меў сябраў. Ніколі. Больш за гэта – ён ніколі не адчуваў неабходнасьці мець сябраў. Пустэча навакол, напоўненая адчуваньнем уласнай моцы ягонага я. Параноя? Вынікі злосьнага біцца яго алькаголікам-бацькай? Але і іншыя дыктатары маюць такія-ж параноі нават і без бацькоў-алькаголікаў. Бо маюць вялікі недавер. Да усіх. І хочучь ведаць як найбольш пра так званых ворагаў. Ці пра тых, хто зможа стаць такім.

Праходзячы навучэньне ў Краснаярскай вайскавай вучэльні па спэцыяльнасьці радыётэхнічная выведка, я заўважыў, што прыёмач, які стаяў у пакоі адпачынку курсантаў, які тады звалі “ленінскім”, прыймаў толькі мясцовыя перадачы, хоць гузікі на ім былі і на дальнія. Цікава, праўда? Вайсковая вучэльня рыхтавала спэцыялістаў па перахопу сыгналаў менавіта далёкіх радыё-ці радыётэхнічных станцыяў, а вось прыёмач у гэтым “ленпакоі” падрэзалі так, што ён толькі хрыпеў на гэтых самых далёкіх станцыях. Недавер, бачыш. Бо былі мы маладымі і нам шмат чаго непатрэбна было ведаць. І допуску мы ня мелі. А безь яго ў краіне пралетарыяту нікуды нос ня ўткнеш. Было такое слова “не положено”. Бо існавала “лінія”. Якую звалі “лініяй партыі”. Сталін, які гэтую стальную “лінію” каваў рукамі стаханаўцаў, памёр, але яго замяніў найблэйшы памочнік Хрушчоў, на лысіну якога Сталін выбіваў сваю люльку. Мо і пракляў яго Мікіта менавіта за гэты самы попел, а не за мільёны забітых і замучаных. Ну а што да

“лініі”, то яна заставалася і потым. Трохі іржой пакрылася, але засталася стаяць. Бо зь ёй лёгка бачыць, хто ідзі па ёй, а хто – не. Ужо не кажу пра тых, хто супраць ідзе. Пра гэтых трэба напісаць асобна.

Калі я аддаў партыйны білет ў палітадзел бригады “осназ” у канцы 79-га, то мяне пачалі апрацоўваць. Бо гэтая самая “лінія” патрабавала ад кіраўніка палітадзелу хуткага адказу для вышэйшых чыноўнікаў. Наколькі здурнеў старэйшы лейтэнант Кавалеўскі? Бо было відавочна, што толькі чалавек без галавы можа такое зрабіць у час, калі сацыялізм ужо пабудаваці, а да камунізму засталася

толькі адзін скок. Круціў мяне падпалкоўнік, прапанаваў капітана і хучэйшы перавод у другі вайсковы аддзел. Але не дакруціўшы паслаў па чарзе да вышэйшага, ужо да палкоўніка. Той згубіў на мяне паўдня. Потым знайшоў на мяне тлумачэньне: “наслушался ты вяржескіх голосов”. І ўсё. Так патрабавала “лінія”. Так я стаў дурным. Так ім было прасьцей і хучэй для рапарту, бачыце.

Вядома, безь мяне выведка “осназ” шмат не згубіла. Антэны працягвалі круціцца, самалёт-разьведчык працягваў лётаць ўжоўж кітайскай мяжы, ішлі пеленгі, друкаваліся рапарты аб “паспяховай” працы бригады, дабывалася інфармацыя аб “патэнцыйным” воразе. І гэта можна зразумець, бо падслухоўваць ворага афіцыйна дазволена. Але навошта падслухоўваць размовы сваіх грамадзян? Навошта слухаць размову падлетка зь ягонай дзяўчынай? А адказ прасты. У талітарных краінах выведка зьнешняга ворага ніколі не спынялася, як зьнешняга, так і “патэнцыйнага” ўнутранага. Нават калі гэты самы вораг ня ведае аб тым, што ён будзе ворагам.

У адзначанай вышэй кнізе пра Сталіна на старонцы 384 ёсьць апавяданьне сьведкі арышту нямецкага хлапчыка ў час савецкай акупацыі Нямецчыны. Яго арыштавалі за “падрыў” маста. Ён адмаўляўся ад гэтай хлусьні як мог. І як толькі маглі, яго білі дзядзькі з НКВД. Нарэшце, ён не вытрымаў і прызнаўся ў дывэрсіі. Каб больш ня білі. Яго на час пакінулі ў спакоі. Але хутка выклікалі і паведамілі, што атрымалі зьвесткі аб тым, што гэты мост ніхто не падрываў. Як ён стаяў, так і стаіць. Але за тое, што хлопчык ілгаў са-

вецкаму афіцэру, яму даюць дзесяць гадоў. Так і памёр у савецкім канцлягеры. Бо ня ведаў аб тым, што самая хлусьлівая інфармацыя можа стаць запатрабаванай для закрыцьця справы.

Справа ня ў тым, што ты ня ведаеш пра сваю варожасьць, а ў іншым. Калі ты скажаў у размове “Лукашэнка”, то аўтаматычна ўключыцца на запіс прыбор і супраць нумару твайго тэлефону загарыцца маленькая сталінская лямпачка з надпісам “недавер”. І нумар гэты будзе яшчэ доўга праслухоўвацца на пошук ключавых слоў накіштат “міліцыя”, “апазыцыя”, “мітынг”, “дэманстрацыя” і г. д.

Усіх сёньня зьдзіўляюць безьпілётныя самалёты, якія робяць вайсковую працу ня горш за пілётныя. Чаму-ж кампутар ня можа фільтраваць каналы сувязі на ключавыя словы, апрацоўваць інфармацыю, друкаваць вынікі? Так, можа. І робіць гэта хутчэй, чым вы думаеце.

Ці няма тут праблемы? Ці не існуе тут парушэньняў правоў чалавека? Вядома, існуе. Але шмат хто да гэтага прывык. Добра што па пятах “сотруднікі” ня ходзяць. Але і навошта? Мабільны тэлефон можна ўключыць і выключыць нават без твайго ведаму. Ты і ведаць нічога ня будзеш. А фільтры будуць фільтраваць, а лічбы-словы будуць пісацца ў кампутарны файл з тваім прозьвішчам. Бо сёньня размова ідзе аб тэарызме. Аб бясьпецы дзяржавы. А тэарыстам можа стаць кожны. Ці амаль кожны. Ну... як галоўны кіраўнік скажа. Бо бясьпека дзяржавы – ёсьць ягоная бясьпека. Такія, бач, законы ён пастанавіў.

Мая тешча любіць казаць – будзь хітрэйшым. Гэта праўда. Магу толькі парайць маладым людзям, якія яшчэ ня ведаюць аб тым, што яны зьяўляюцца “патэнцыйнымі ворагамі” сваёй краіны, не называць Лукашэнку па тэлефоне ягоным прозьвішчам, каб супраць вашага імя ў кампутарах спэцслужбаў не загаралася сталінская чырвоная зорка недаверу. І, вядома, каб уся гэтая гульня была трохі цікавейшай. Цікавейшай для вас, бо, назваўшы Лукашэнку “агурком”, а галаварэзаў зь ягоных спэцадзелаў “качанамі”, вы адчуеце сябя праўдзівым падпольшчыкам, а хлопцам-качанам будзе весялей націраць штанамі сядло перад напоўненым лічбамі кампутарам. Ну а сам кампутар ня будзе зіхаець сталінскімі зоркамі недаверу. Бо ня будзе ведаць, пра каго ідзе гутарка. Кампутар не такі разумны ў агурках і качаных. І гэта добра, інакш усе садаводы-гароднікі праз адну ноч стануць “патэнцыйнымі ворагамі”.

Віктар КАВАЛЕЎСКИ, Аўстралія

* Behind closed doors. Stalin, the Nazis and the West. By Laurence Rees. 2008. UK

Рэцэнзіі

Кніга кліўлэндзкай беларускі Сьвятланы Белай “Да роднага ганку” выйшла ў 2009 г. у менскім выдавецтве Віктара Хурсіка. Выданьне мае падзагалавак “З журналісцкага нататніка пачатку 90-х. Гутаркі зь віленскімі беларусамі Амэрыкі”. Тут прыводзяцца запісаныя аўтаркай гутаркі з Раісай Галяк, Вітаўтам Тумашам, Мікалаем Шчорсам, Антонам Шукелойцем, успаміны Ірэны і Людвікі Будзькаў, а таксама Антона Шукелойця пра Мітрафана Рэпкава-Смаршчка ды ўласнаручна напісаныя ўспаміны Часлава Найдзюка. Частка зь іх друкавалася ў пачатку 1990-х у часапісе “Полацак”.

Выклікаюць здзіўленьне выдрукаваныя ў кнізе ўспаміны Яніны Каханойскай і яе дачкі Юліі Андрусышынай (бабулі і маці Багдана Данчыка-Андрусышына). Незразумела, якое дачыненьне гэтыя жанчыны маюць да віленскіх беларусаў (абедзьве нарадзіліся і жылі ў Менску), а сама Яніна Каханойская ў пачатку сваіх успамінаў (с. 80) прызнаецца, што ўпершыню Вільню наведала ўвесну 1944 году, калі прыехала на сьвяткаваньне 25-х угодкаў Беларускай гімназіі. Дый “віленскасыць” Мікалая Шчорса, Антона Шукелойця і Часлава Найдзюка таксама можна паставіць пад сумніў. Вільня для іх была родным горадам толькі падчас навучаньня ва ўнівэрсытэце. Напрыклад, агульнавядома, што браты Шчорсы – са

Стаўпеччыны, што яны ня раз потым падкрэсьлівалі. Старэйшы з братоў нават падпісваўся – Мікола Панямонскі.

Падрабязна разглядаць кожны ўспамін немагчыма ў газэтнай рэцэнзіі. Неабходна толькі ўзгадаць значную колькасыць рэдактарскіх і карэктарскіх хібаў, успаміны часта абрываюцца (як Шукелойця), абцяжараныя лішнімі дэталямі, або па-просту нерэдагаваныя, як, напрыклад, інтэрвіу зь Мікалаем Шчорсам.

Здаецца, яго толькі зьнялі з дыктафона і ў гэткім-жа выглядзе зьмешчана ў кнізе з карэктарскімі памылкамі. Прыкладам, герой па некалькі разоў згадвае адно і тое-ж (як летувісы і саветы фундавалі заходнебеларускі рух, што Шчорс з-пад Беластоку ўцякаў ад саветаў на дамскім ровары ў нямецкую акупацыйную зону). Такого кшталту рэчы (паўторы) абцяжарваюць тэкст і мусяць адсочвацца рэдактарам.

Далей на с. 138. “[М.Ш.]... раз я спаткаўся ў яго з гэтым яго прэзыдэнтам-католікам... Як жа яго прозьвішча?” / “Шукелойц?” [С.Б.] / “Не, ён не зьяўляўся прэзыдэнтам, ён быў старшынём грамадзкай арганізацыі БАЗА” [М.Ш.] / “Мусіць Сяжыч?” [С.Б.] / “Сяжыч, так!”. Няправільнае напісаньне (а мо няведаньне?) прозьвішча старшыні (да таго-ж праваслаўнага) Рады БНР (1982—1996) – а ўспаміны запісаліся ў першай палове 1990-х – сее сумненьне ў абазнанасьці Сьвятланы Белай у

Ёсьць і такая кніга

эміграцыйнай праблематыцы.

Таксама на с. 127 Вацлаў Пануцэвіч названы Пацукевічам, хоць крыху ніжэй падаецца правільнае напісаньне прозьвішча, але сыьвярджаецца, што дзеяч зьмяніў яго з Пацукевіча (але насамрэч з Папуцэвіча). Да таго-ж “эндэк” (с. 128) гэта ня тэрмін, а скарот назвы сябра Польскай нацыянал-дэмакратычнай партыі. Таксама правільна пісаць інжынэр Мікола Шкялёнак, а не Шкілёнак (с. 126), доктар Баляслаў Грабінскі, а не Драбінскі (с. 138).

А вось і іншыя памылкі. Вітаўт Тумаш за часамі Другой сусьветнай рэдагаваў ў Бэрліне вядомую газэту “Раніцу”, а не “Беларускую газэту”, якая ў сваю чаргу, выдавалася ў Менску (с. 130). Янка Станкевіч не дажыў да 100 год (с. 136), а пражыў 85 (1891–1976). Айцец Васіль Кен-

дыш (с. 187, гэта ўжо успаміны Антона Шукелойця), не выяжджаў у Паўднёвую Амэрыку, а жыў і памёр у штаце Масачусэ́тс). Іван Касяк кіраваў толькі Беларускім Кангрэсавым Камітэтам, а ня БАЗА (с. 188). Прозьвішча безыменнага вядомага баптысцкага дзеяча з Канады – Рапэцкі (с. 195), першы сьвятар, што прыехаў у Менск летам 1941 г. быў Уладзімер Фінькоўскі, а не Клінкоўскі (с. 198), айцец Кушнер меў імя Іаан (а ня Ян, с. 201), каталіцкі сьвятар, які прыехаў у Менск, Рыбалтоўскі, а не Дубалтоўскі (с. 202). На с. 203 сыьвярджаецца, што Вінцэнт Гадлеўскі прыехаў зь Нямецчыны ў канцы 1943 г., хоць на с. 205 пішацца, што ён быў расстраляны на Каляды 1942 г. Не мог ён прыехаць у канцы 1943 г. зь Нямецчыны (с. 203), бо быў ужо год як расстраляны немцамі ў Трасянеццы (24 сьнежня 1942 г.). Язэп Пазьняк (Вайніловіч) не кіраваў БАЗА, а ўзначальваў Нью-Ёрскі аддзел (с. 204), летувіскі капэлян у Менску Ігнатавіч (Ігнатавічус) меў імя Зянон, а не Сымон (с. 206).

У адным месцы кнігі Мікалай Шчорс піша, як пра цяпер жывучага, свайго малодшага брата Ігара. Так у пачатку 1990-х і было, але Ігар Шчорс памёр у 1998 г., і варты было ў тэксьце неяк згадаць пра гэта. Далей старэнькі Шчорс так і ня здолеў прыгадаць як правільна пішацца про-

зьвішча кіраўніка БНС падчас вайны Івана Ермачэнкі. У кнізе так і пайшло – Яроміч (с. 139). І такія памылкі трапляюцца вельмі часта. Згаданыя ды іншыя недагледы мусяць быць на сумленьні як аўтаркі, гэтак і рэдактараў кнігі Анатоля Белага і Віктара Хурсіка.

Віктар Хурсік у прадмове піша: “У гэтай кнізе няма аўтарскага камэнтару. Ён не патрэбен”. Аднак зусім незразумела, чаму? У такога кшталту тэкстах проста неабходна камэнтаваць падзеі, падаваць зьвесткі пра асобаў і тлумачыць некаторыя моманты, якія згадваюцца ў кнізе. Пагатоў ужо выйшла некалькі падобных выданьняў, на якія можна раўняцца

І апошняе. Кніга багата ілюстраваная, але адзін са здымкаў падпісаны недарэчна. Так, на здымку, дзе пісьменьнікі пазіруюць перад фатографам (с. 220) вынікае, што сапраўднае прозьвішча Алесь Салаўя – Широкаў, а ўладзімера Сядуры – Сіняк. Аднак гэта Тодар Лебыда быў Широкавым, а Сіняк (ці Зіняк) сапраўднае прозьвішча вядомага эміграцыйнага дзеяча Сяргея Хмары. Прычым і Лебыда, і Хмара ёсьць на тым-жа фота.

Пасля знаёмства з кнігай Сьвятланы Белай застаецца шмат пытаньняў і вялікі сумніў, што аўтарка насамрэч зьяўляецца спэцыялістам у беларускай эміграцыйнай праблематыцы.

Алег ГАРДЗІЕНКА

Беларусы – над Нявой

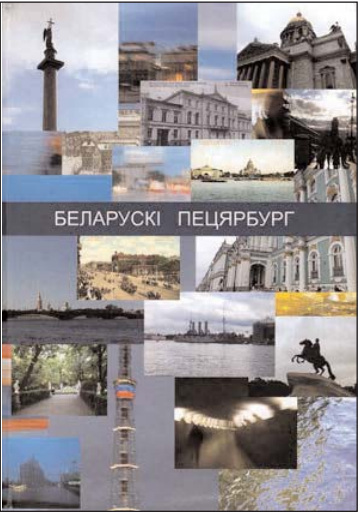
Нікалаеў М. Беларускі Пецяrbург. Спб., 2009. 535 с., ілюстр.

Калісьці трапілася мне на вочы кніга Л. Базылёва “Палякі ў Пецяrbургу” (“Polacy w Peretsburgu”, 1984). Гартаў, памятаю, займальныя старонкі польскага гісторыка не без скурушлівага хваляваньня: ці не палова прадстаўленых там “rolakow” – Касыцюшка, Міцкевіч, Агінскі, Аляшкевіч, Ваньковіч, Сянкоўскі, іншыя – нашыя, беларусаў, суродзічы, аб чым у кнізе – маўчок. Праўда сёй-той зь землякоў, тагачасных “літвінаў”, рашуча адмяжоўваўся ад “польскасыці” дзеля... упадабленьня “істинно русскости”, пыхліва й зьняважліва ставячыся (Булгарын) да адраджэньня ў кольшнай гістарычнай Літве ўласна Беларусі, беларускасыці – у сьвядомасьці яе апалячанае шляхецкае часткі.

Вось-жа супярэчлівая эвалюцыя нацыянальнага самапазнаньня ўяўляецца мне істотнай ідэяй гэтае зьмястоўнае кнігі, выкананай у шырокім кантэксце беларускай і расейскай гісторыі, культуры. Зь імёнамі многіх беларусаў-пецяrbуржцаў (жылі ў горадзе стала аб часова), увечненых на скрыжальях Беларускае ідэі, у летапісе нацыянальнае пасіянарнасыці: Ян Баршчэўскі, Іаан Грыгаровіч, Павал Шпі-

лёўскі, Віктар і Кастусь Каліноўскія, Іван Насовіч, нарадавольцы-“гоманаўцы”, Браніслаў Эпімах-Шыпіла, Яўхім Карскі, Іван і Антон Луцкевічы, Аляксей Сапуноў, Вацлаў Іваноўскі, Браніслаў Тарашкевіч, Зьміцер Жылуновіч, Аляксандар Сержпутоўскі, кс. Адам Станкевіч, нарэшце, прарочая постаць Янкі Купалы. Шкада, незаўважанымі засталіся “піцёрскія” старонкі таксама прыкметных асобаў беларускага адраджэньня – Вайслава Савіча-Заблоцкага, Мікалая Лабойкі, Яўгена Ляцкага, Вацлава Ластоўскага, Генрыхы Грыгоніса, Соф’і Шамардзіной, Аляксандра Мікульчыка – стваральніка славутое “Беларускае марсельезы”. Іншы чытач мажліва дадаў-бы яшчэ адное-другое вартае адпаведнага прыпомненьня прозьвішча.

Першыя беларускія кніжачкі, выдавецкая суполка “Загляне сонца...”, студэнцкія навуковыя гурткі, беларускі буквар, граматыка,самадзейныя ігрышчы, тэатральныя пастаноўкі, дзяржаўна-незалежніцкія парываньні, многае іншае ў нашым вызвольна-адраджэнчым руху нараджалася тут – над Нявой, імпульсуючы абуджальнымі сыгналамі насельнікаў колішняга забрана-

га краю. Можна, не без аглядкі, пагадзіцца зь меркаваньнем шаноўнага аўтара пра Пецяrbург – сваеасабліваю ў пэўным часе культурную сталіцу Беларусі. Памятаючы аднак пра выключную, непараўнальную ў гэтым сэнсе ролю, асабліва ў “нашаніўскую пору”, нашае старадаўняе сталіцы – Вільні, калыскі Беларускага адраджэньня.

Наогуле зьмест кнігі нашмат больш разьлеглейшы ад згаданага нацыянальна адраджэнчага чынніка. У ёй – амаль уся 300-гадовая гісторыя гораду з гледзішча прысутнасыці там

лялася паўночная сталіца Расеі. Нямала тут, даведваемся з кнігі, назапашана нашых матэрыяльна-культурных скарбаў, калісьці забраных расейскімі генэраламі пад сумна рашучае імператрыцына “Отторгнутое возвратихъ”: унікальная, у 20 тысяч тамоў, Радзівілаўская бібліятэка, архіў зь Нясьвіжа (цяпер у рээстры патрануемых ЮНЭСКА каштоўнасыціў “Памяць сьвету”), зброі, разьбы, мастацкіх палотнай, адзеньня. Як бы сёньня прыдаўся-б сёньня хоць адзін-другі арыгінальны экспанат з тых збораў для менш чым сыціпных набыткаў Нясьвіскага музэю. Шкада, катэгарычнае “возвратихъ”, нават па цяперашнім дэмакратычным часе, расейска-беларускім братэрстве, ня мае адваротнага ходу...

Шта да сучаснага Пецяrbургу, мяне найперш прывабліваюць тыя суайчыннікі, чыя рупнасыць несла, нясе слова, думку, творчую здольнасыць Сінявокае краіны ў расейскую прастору, збагачаючы духоўнае і матэрыяльнае разьвіцьцё паліэтанічнага гораду над Нявой. І такіх на старонках кнігі – няма: поруч зь яе аўтарам, знымым дасьледнікам-кнігазнаўцам Міколам Нікалаевым, гісторык Валанцін Грыцкевіч – старшыня Беларускага навукова-культурнага таварыства ў Пецяrbургу, літаратары Іван Сабіла (ад нядаўняга часу – масквіч), Ана-

Заканчэньне на наступн. бач.

Лісты ў рэдакцыю

Наваградзкі эскадрон – сымбаль беларускага войска

Сталася так, што сучаснае пакаленьне беларусаў і шырокая грамадзкасьць мае вузкую інфармацыю пра Наваградзкі эскадрон, які быў арганізаваны і дзейнічаў на Наваградчыне (1942-1944 г.г.) Каштоўныя зьвесткі захаваліся толькі ў памяці ягоных удзельнікаў, якіх, нажаль, зь бегам часу застаецца ўсё меней і меней.

З гэтай нагоды я звяртаюся да Вас, паважаны рэдактар. Паклічце ўсіх, хто яшчэ можа адгукнуцца. Уздыміце на бачынах газэты “Беларус” тэму Наваградзкага эскадрону і ягоных арганізатараў, дарослых да высокага рангу першага нацыянальнага генэралітэту новага тыпу. Ня дайце зьнікнуць з палітычнай мапы сьвету такой унікальнай зьяве, як беларускі вайсковы чын увагуле, які годна праяўляў сябе неаднойчы: пад Грунвальдам і ў бітве пад Воршай, у коньніцы Каліноўскага пад Мілавідамі і ў Слуцкім збройным супраціве. Усе яны абаранялі Бацькаўшчыну ад чужынцаў, заходніх і ўсходніх, якія “па-майстэрску” ажыццяўлялі палітыку з мэтаю выціснуць беларусаў зь іх асобай ідэнтычнасьці, пазбавіць права мець уласную дзяржаву.

Усе матэрыялы пра эскадрон і збройны супраціў з дапамогай Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва могуць стаць

яшчэ адной цаглінай у будучым пантэоне вайсковай славы беларусаў.

Як моладзь успрыимала некаторыя моманты таго жудаснага часу? У акупаванай немцамі Беларусі ідэя вайсковай абароны (самапомачы) стала знакавым паказьнікам беларускасьці, якая спрацавала аўтаматычна, інтуітыўна. Папулярнасьць беларускага войска ўзрасла вельмі высока. Людзям хацелася верыць у вобраз выратавальніка, здольнага абараніць насельніцтва ад рабункаў і зьдзеку. Беларус мяняў сваю паставу: з каленяў – ва ўвесь рост і на каня. Ня кшталту жалезнага “тыгра”, а каня ўласнай гадоўлі, якога ваяру ахвяраваў селянін.

Добра памятаю такі эпізод. На плошчу ў Наваградку мела прыбыць беларускае войска. Ахопленыя юначай рамантыкай, мы, гурт падлеткаў, вырашылі “бегчы” туды, пераадольваючы адлегласьць больш за 100 км. З шарачковымі торбачкамі за плячыма, хаваючыся ад немцаў, паліцыі, “чырвоных” і “белых”, прайшлі паўдарогі, пакуль пад Беліцай ня трапілі ў “палон”. Ня выдаўшы таямніцы, мы атрымалі аплявуху і зьняважлівую лаянку “смаркачы”. Але самае прыкрае з таго – адчуваньне халоднага дула аўтамата, прыстаўленага да скроні, якое памятаю і цяпер...

Перадгісторыя Наваградзкага эскадрону шматвэктарная і наўпрост звязаная з такім паняццем як генэтычны код. Дарэ-

Беларусы – над Нявой

Заканчэньне з папярэдняй бачыны

толь Кірвель, Аркадзь Пінчук, Аўгінья Кавалюк, бібліятэкар Марыля Ткачэнка, а. Міхаіл Сяэйко, мастак Іван Чэрнякевіч, вучоны-мэдык Мікалай Гурын, караблебудаўнік Валерыян Скалабан, ваенны інжынэр Яўген Рабцэвіч, журналіст Таццяна Герасімец... Іхныя, многіх іншых ляканічныя жыцьцяпісы, з партрэтамі – гожае ўвасабленьне беларускае творчае хады шырокім сьветам.

Трапляюцца ў кнізе пасажы, як на сёньнешняе ўспрыманьне, мякка кажучы, дзіўнаватыя. Прыкладам, той-жа Віталь Фрыдрыхавіч Зэйдаць (Віталь Вольскі), колішні супрацоўнік Петраградзкага ВЧК. Прысутнасьць яго на старонках выданьня абумоўлена фактам нараджэньня ў Пішеры і пазьнейшай, літаратурнага крытыка, “ізобличительной инвективой” у адрас супрацоўнікаў “Нашае Нівы”, чыя, маўляў, нацыяналістычная абмежаванасьць стрымлівала творчы ўзлёт маладога Янкі Купалы. Можна было-б, калі без цытаваньня спаракнелае ацэнкі не абыйсьціся, запярэчыць: ніхто іншы і лепшы ад “нашаніўскіх” нацыяналістаў, так шчыра плённа ня рупіўся пра пашырэньне ў народзе твораў Паэта, над асэнсаваньнем яго гістарычна-беларускага пакліканьня ў якасьці “Прарока нацыянальнага адраджэньня” (А. Луцкевіч). Зноў-жа, кранаючы чэкістаў: “жалезны Фэлікс”, Дзяржынскі, ушанаваны ў кнізе тлустым радком і адмысловым жыццярысам. А што, Аляксандар Чарвякоў – там, у Петраградзе, старанец-падзьвіжнік беларускае савецкае дзяржаўнасьці, не заслужыў падобнае, уключна са сваім фота-вобразам, увагі?

Яшчэ пярэчаньне. Друкаваную плошчу, шчодра выдзеленую пад спомне-нага вышэй Івана Саланевіча, мяркую,

дастаткова было-б абмежаваць яго, з”тоже белорусов”, самаатэстацый – не змоўчаючы тае пострахам польскае дэфэнзівы (у беларускім лёсе мабыць не страшнейшае ад расейска-савецкага ЧК-КПУ-КГБ): “Я... стопроцентный белорус, очень рад, что меня учили русскому языку, а не белорусской мове, что Пушкина не заменили Янкой Купалой и просторов империи уездным патриотизмом с сеймом в Вильно або у Менску” (Солоневич И. Россия в концлагере. София, 1936. С. 224). Так што будзьма самакрытычнымі: не заўсёды беларусы над Нявой (над Масквой, Віслай...) заставаліся імі – з пляўком у твар свае радзімы, апляваўшы і сябе назаўсёды.

Уражвае кніга густоўнай эстэтыкай, багацьцем ілюстрацыйнага матэрыялу, аформленага Барысам Чэрнякевічам. Як-жа хораша, мяркую, сьвяціўся-б на той выяўленчай раскошы Рэпінаўскі “Беларус” – непаўторы шэдэўр мастацкага ўвасабленьня расейскім жывапісцам нашага, над Дзьвіной, чалавека-жыцьцялюба. На падыходзе другое, расейскамоўнае выданьне – няхай-бы ўпрыгожылася і гэтым калярытным вобразам., што красуецца ў Рускім музэі.

Застаецца, галоўнае, падзякаваць творцам-падзьвіжнікам над Нявой. І – пазайздросьціць іхнім імпэту, ахвярнасьці. Беларуская Масква, магчыма і Беларуская Сібір, Беларуская Вільня, Беларуская Варшава, Беларускі Кіеў, Львоў, Адэса – калі-б падахвоціліся падобным праектам – маюць абок Беларускае Амэрыкі, Беларускае Аўстраліі (кнігі В. Кіпеля, Н. Гардзіенкі), прыстойны, пэўна, не безагледны прыклад для насьледаваньня. У добры час!

Аляксей КАЎКА

чы, што такое код беларускай ідэнтчнасьці? Як ён запачаткоўваўся і ўсталяўваўся ў людзкіх душах? Як выглядае на гістарычным фоне беларуская ідэнтычнасьць у дзеяньні, пераадоленьні трох негатыўных перашкод – палянізацыі, русіфікацыі й калябарацыі? У калавароце гэтых шкодных пражылінаў самаідэнтыфікавалася, фільтравалася галоўная плынь беларускай тоеснасьці, самапазнаньня сябе як асобы. Працэс гэты існуе толькі ў нашым уяўленьні, як у чужой ідэалёгіі і пад чужым мундырам тахкала сэрца сапраўднага беларуса, шыфруючы пазнавальны код, хто ён такі, кім быў, ёсьць і будзе.

Для большай яснасьці паклічам памяць: так, марскі пехацінец Янка Брыль у фарватары польскай ідэалёгіі ня стаў палякам. Тое самае можна сказаць пра А. Цыхуна, паэта, кулямётчыка (машыновага) і ўлана Аніса Будзіловіча. Беларускія навабранцы годна ўпісалі свае імёны ў пантэон славы на ўсім эўрапейскім плячдарме, у Монтэ-Касіна і Абэсініі.

З другога боку хваля русіфікацыі была ня ў стане перайначыць пісьменьніцкі почырк І. Шамякіна і В. Быкава. На азімутах сваіх бусоляў гэтыя афіцэры-артылерысты з-пад Мурманску і Кіраваграду знаходзілі кропкі, якія арыентавалі іх позіркі й душы ў бок роднай прасторы.

Што тычыць калябарацыі, трэцяй шкоднай пражыліны, то яна ёсьць ня што іншае, як сумесь антыбеларускіх элемэнтаў зь ліку нігілістаў, адшчапенцаў, манкуртаў, тых, хто выконваў і выконвае ролю, як казаў Янка Купала, “паслуг”, дзе “царыць чужынец”, і “ўторыць... чужому сьпеву”. Такого кшталту суайчыньнікаў паэт востра крытыкаваў. Бічаваньнем саміх-жа “беларускіх сыноў” ён імкнуўся вылучыць нацыянальную душу (“Беларускія сыны”). А ў артыкуле “Беларускае войска” выказаў спадзеў, што некалі яно будзе.

Калі перакройвалася мапа кантынэнту, Беларусь з стану акупацыйнага, як магла, вырывалася на паверхню з ідэай нацыянальнай дзяржавы і войска. Так менавіта пачынаўся Наваградзкі эскадрон як сіла адраджэньня нацыянальна-дзяржаўнага духу.

Нацыянальнай ідэі служылі тысячы патрыётаў. Савецкая сыстэма сурова карала актывістаў. Яна нагадвала сабою молат і кавадла. Яе не пазьбеглі Анатоль Шэршань і Ліда Будрэвіч з Орлі, Іван Дрозд з Доўгай, Валодзя Валынец зь Лідчыны і іншыя.

Турмы, душагубкі, сібірская мязлота і далёкая эмігранцкая чужына – вось трагічныя крокі на шляху іх змаганьня. На роднай зямлі іх, як той казаў, выкінулі з абоймы – не далі месца ні для працы, ні для вечнага спачыну.

І якая несправядлівасьць: чаму на нашай зямлі мы ня чуюм галасоў нашых лепшых людзей? Чаму не на нашай зямлі, як сказала Н. Дробіна (“Беларускае Слова”, кастр. 2005 г.) мы хаваем сваіх лепшых людзей?

Паважаны рэдактар! Наваградзкі эскадрон – гэта вечны звон незалежнай Беларусі. Паспрыяйце таму, каб ён не змаўкаў.

Сяргей ПТУШКА

Паважаны сп. Птушка, дзякуй за Ваш допіс. Пра Наваградскі эскадрон, насамрэч, напісана – і параўнальна нямала. Яшчэ ў 1999 г. у Менску выйшла кніга “Жыцьцё пад агнём: партрэт беларускага ваеначальніка й палітычнага дзеяча Барыса Рагулі на фоне эпохі” Лявона Юрэвіча. Падмуркам кнігі сталіся ўспаміны самога Б. Рагулі, запісаныя Юрэвічам. Гэтая кніга была мэмуарна-біяграфічнага пляну: падзякуем аўтару, што паспеў запісаць і апрацаваць успаміны, у тым ліку

і Язэпа Сажыча (яны таксама зьмешчаныя ў кнізе), перадрукаваць сьведчаньні Эскадронца, але на сёньня гісторыя эскадрону выглядае не такой простаю – зрэшты, як і сам той час. Ужо ў гэтым стагодзьдзі ягонай гісторыяй сур’ёзна заняўся Юры Грыбоўскі. Параім Вам пачытаць ягоныя артыкулы “Наваградскі эскадрон Барыса Рагулі – вядомае і невядомае” ў беластоцкім гістарычным часопісе “Białoruskie Zeszyty Historyczne” №30, 2008 г. і “Беларускі легіён СС” у “Беларускім Гістарычным Аглядзе”, т. 14, выітак 1-2, 2007 г.

Клопат заснаваньня бібліятэкі

21-га кастрычніка стаўся днём першараднай вагі. А сталася гэта так.

Прадаваўся дом, у якім былі зграмаджаныя беларускія кнігі й архівы, і якія ляжалі там праз доўгія гады – трэба было іх адтуль забраць. Але ніхто не знайшоўся, каб даць на іх месца, нават часова.

Выход з гэтай сытуацыі ўсё-ж быў – успомнілі, што ёсьць яшчэ я. Такім чынам кніжкі й памясьціліся.

Але яны й далей ляжалі праз доўгія гады. Давялося весьці зацятую барацьбу з мышамі, каб не пагрызлі. Нарэшце, спня Ганна Сурмач, якая ёсьць з апошняй хвалі эміграцыі і поўніць функцыю арганізаваньня й упарадкаваньня кніг і архіваў для будучай бібліятэкі, заангажавала свайго сына “сілача”.

Так вось мы ўсе разам перавезьлі каля 3-х тон гэтых кніжак у Фундацыю імя Крэчэўскага. А па-праўдзе сказаўшы, гэты чын выконвала толькі адна асоба – усемагутны сын Ганны Алесь, мой цёска.

Трэба ўявіць, Алесь сам тры разы ўсе гэтыя кнігі выносіў з майго падвала, заладоўваў на машыну бітком і адвозіў у Фундацыю імя Крэчэўскага, дзе зносіў усе гэтыя кніжкі ў падвал.

Я і ягоная маці, нажаль, ніяк не маглі дапамагчы Алесю – я дык ужо ледзьве цягаю.

Дзякуй Алесю і ягонай маці!

А. МІЦКЕВІЧ

Паважаная Рэдакцыя, займаюся гісторыяй Расейскай Праваслаўнай Царквы на Выгнаньні, але ў поле майго зроку трапляюцца калі-некалі рэчы, што датычаць гісторыі іншых Цэркваў. Хачу прапанаваць сьпіс артыкулаў архіяпіскапа Апанаса (Мартаса), выдрукаваных у часопісе “Праваслаўная Русь”, які выдаецца Сьвята-Троіцкім манастыром.

Смысл христианской жизни и назначения человека, ном. 3, 1975, стр. 4-5

Трагедия православной Холмской Руси. Вечная о ней память, ном. 14, 1983

Трагедия православной Холмской Руси, ном. 15, 1990

Чудотворная икона Богоматери Турковичская, ном. 15, 1990

Чудотворная икона Богоматери Турковичская и ея чудесное появление, ном 14, 1983

Письмо в редакцию [По поводу статьи Православию изменили в ном. 12, 1940] ном. 20, 1940

Духовное призвание, ном. 6, 1983

О праздновании Дня русской культуры, ном 8, 1963

Промысл Божий в жизни человека, ном. 14, 1995

Религиозное чувство и его развитие в человеке с детских лет, ном. 5, 1983

Словесный венок на могилу друга, митроф. прот. Николая Домбровского, ном. 5, 1980.

З вылучнаю пашанаю,

А. ЯНОЎСКИ

Каляндар“БЕЛАРУСА”

СЬНЕЖАНЬ

95 гадоў таму, **8 снежня 1914 г.** у вёсцы Дзедзінка (сёння Мёрскі раён Віцебскай вобласці) нарадзіўся **Часлаў Сіповіч**. У 1938 г. ён зьехаў зь Вільні ў Рым, дзе скончыў Папскі грыгарыянскі ўнівэрсытэт ды Ёсходні інстытут. У часе знаходжаньня ў Італіі Сіповіч апекаваўся беларускімі жаўнерамі Арміі Андрэса, раскіданымі па ўсёй краіне. Менавіта ў Італіі былі закладзеныя падваліны будучага Згуртаваньня Беларусаў Вялікабрытаніі (ЗБВБ). У 1946 г. жаўнеры Польскага корпусу былі пераведзеныя ў Англію, дзе заснавалі

сваю арганізацыю. А ў 1947 г. у Лёндан пераехаў і Сіповіч – яго прызначылі рэктарам Беларускай каталіцкай місіі бізантыйска-славянскага абраду ў Брытаніі.

Сьвятар актыўна ўключыўся ў грамадзкае жыцьцё. Займаўся ня толькі рэлігійнымі справамі, быў сябрам ЗБВБ, спрычыніўся да стварэньня хрысьціянскіх арганізацый. Сіповіч заснаваў рэлігійна-культурны цэнтар у Паўночным Лёндане, часткай якога стаў і Марыян-Гаўс, і інтэрнат сьв. Кірылы для беларускіх хлапцоў, а потым заснавана Беларуская бібліятэка-музэй імя Ф. Скарыны. Пра жыцьцё бела-

рускага біскупа (памёр у 1981 г.) можна пачытаць у кнізе Аляксандра Надсана “Часлаў Сіповіч: сьвятар і чалавек”.

60 гадоў таму, **19 сьнежня 1949 г.**, у Розэнгайме (Баварыя) адбылася **хіратонія іераманаха Васіля** (Тамашчыка) у япіскапы Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы. Хіратонію праводзілі япіскапы Ёкраінскай Аўтакефальнай Царквы, Васіль Тамашчык атрымаў тытул япіскапа Віленскага. Падзея мела неадназначнае значэньне. З аднаго боку завяршыўся працэс аднаўленьня аўтакефаліі, ініцыятарам якога выступіла ў 1948 г. Рада БНР. Зь іншага боку высьвячэньне не прыняла частка эміграцыі, палічыўшы гэта палітычным актам.

90 гадоў таму, **25 снежня 1919 г.**, у Дзетамлі (Наваградчына) нарадзіўся **Кастусь Мер-**

ляк. Пасьля вайны К. Мерляк эміграваў спачатку ў Аргентыну, дзе заснаваў антыкамуністычнае Згуртаваньне Беларусаў, якое супрацьстаяла шматлікім у той час савецкім арганізацыям у гэтай краіне. У 1954 г. К. Мерляк зь сям’ёю пераехаў у ЗША і жыў у Нью-Ёрку, дзе актыўна ўключыўся ў грамадзкае жыцьцё. З 1959 па 1964 гг. узначальваў БАЗА. У выніку канфлікту ў арганізацыі і з кіраўніцтвам Рады БНР К. Мерляк з аднадумцамі пакінулі БАЗА і заснавалі Беларуска-Амэрыканскае Аб’яднаньне ў Нью-Ёрку. Потым здарыўся ў яго канфлікт зь япіскапам Васілём (Тамашчыкам). К. Мерляк і паплечнікі заснавалі прыход у Рычманд-Гіле. Памёр К. Мерляк 25 лістапада 2006 г. Пахаваны на могілках парэфіі Жыровіцкай Божай Маці (Гайлэнд-Парк).

СТУДЗЕНЬ

4 студзеня 1975 г. ва ўзросьце 69 гадоў у Саўт-Рывэры памёр пісьменьнік **Юрка Віцьбіч** (на эміграцыі – Стукаліч). У 1930-я ён здзейсьніў шмат вандровак па Беларусі, працягнуў гэтыя вандроўкі па родным краі на эміграцыі, па трапным вызначэньні эміграцыязнаўцы Лявона Юрэвіча, амаль не выбіраючыся з Саўт-Рывэру. Вынікам тых вандровак стаў нарыс “Плыве з-пад сьвятое гары Нёман”, у якім згадваецца больш за 500 назваў гарадоў, мястэчак, вёсак, рэчак, азёраў. Віцьбіч таксама выдрукаваў нізку нарысаў у “Новом Русском Слове” пад назваю “По городам и весям Белоруссии”.

Юрка Віцьбіч пахаваны на беларускіх могілках у Саўт-Рывэры побач з маці і жонкай. На помніку выбіта “О, Беларусь, мая шпышына!”

15 студзеня 1915 г. у Варшаве нарадзіўся **Мікола Буляк**. У часе Другой сусьветнай быў бурмістрам Наваградку, уваходзіў у БЦР. Потым – эміграцыя. У 1946 г. як ды-пі прыехаў у Брытанію. Далучыўся да беларускага руху. Ён быў адзінай цывільнай асобай, хто браў удзел у І зьездзе Згуртаваньня Беларусаў Вялікабрытаніі (студзень 1947 г.). Ён не прыняў аднаўленьня Рады БНР і симпатый да яе ЗБВБ ды ўзначаліў апазыцыю, стварыўшы ў 1948 г. Хрысьціянскае Аб’яднаньне Беларускіх Работнікаў (ХАБР). Буляк ўзначаліў Часовую ўправу, стаў адным з заснавальнікаў часапіса “Аб’яднаньне”. А потым моцна захварэў і адышоў ад грамадзкай дзейнасьці.

25 студзеня 1890 г. у Нясугычах Наваградзкага павета прыйшоў на сьвет **Аляксандар Стагановіч**. Ён пражыў доўгае і насычанае падзеямі жыцьцё. Лі-

таральна месяц не дажыўшы да 99-годзьдзя. Франты Першай сусьветнай закінулі яго ў Македонію і Францыю, адкуль вярнуўся ў 1920 г. на Наваградчыну, што, паводле Рыскае дамовы, перайшла пад уладу Польшчы.

У 1928 г. Стагановіч быў абраны паслом польскага сойму, але праз год быў асуджаны за “антыдзяржаўную дзейнасьць”. Па вызваленьні вымушаны быў вярнуцца да заняткаў сельскай гаспадаркай. У паваяеннай Нямеччыне Стагановіч быў адным з тых, хто аднаўляў Раду БНР, а пры канцы 1950-х стаў намесьнікам прэзыдэнта Рады БНР Міколы Абрамчыка, узначальваў Амэрыканскі сэктар Рады БНР. Шматстаронкавыя мэмуары – “Успаміны пасла” – Аляксандра Стагановіча выдрукаваныя ў сьвежым (№ 32) нумары “Запісаў БІНІМ”.

Цікава, што празь дзень пасля нараджэньня Стагановіча, **27**

студзеня 1890 г. тамсама на Наваградчыне, толькі ў вёсцы Вераскава, нарадзіўся **Філярэт Родзька**. Таксама ўдзельнік Першай сусьветнай у ранзе афіцэра царскага войска, потым – у арміі Балаховіча. У міжваеннай Польшчы настаўнічаў. На эміграцыі

Родзька быў сярод тых, хто гуртаваўся ля Рады БНР, ён узначальваў аддзел у Нью-Джэрзі, кіраваў Судом БНР. Памёр у 1977 г. Як і Аляксандар Стагановіч пахаваны на беларускіх могілках у Іст-Брансўіку.

АГ

Ф. Родзька і А. Стагановіч

Яны і я

Дазвольце мне выказаць некалькі думак пра сёлетні нумар альманаху. Вядома, гэта толькі мае ўласныя думкі. Калі быць дакладнейшым, то адзначу толькі тое, што спадабалася асабіста мне.

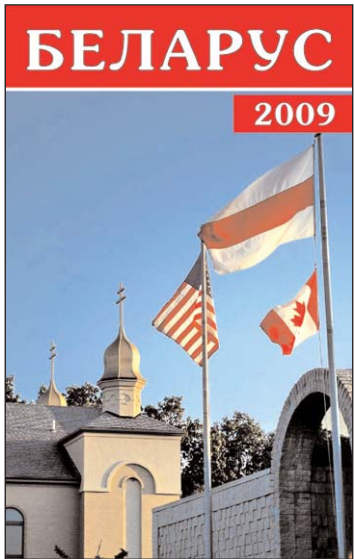
Вельмі добра чытаецца верш Аскеркі Георгія “Нашае гора”. Зь цікавасьцю прачытаў “Лючыну” і “Бацькаву хату” Бабкевіча Станіслава. Навогул мне падабаецца, як ён піша. Неяк вольна, без ніякага прымушэньня...

Містыка “Белага дня” Блюдніка Ёладзімера дае нам некалькіх хвілін з жыцьця Ціхана (ці такі-ж ён ціхі?) празь яго сустрэчу-праход з маладой вучыцелькай і жадаючага прыкурць мужыка з крыламі. Што да ягоных думак пра вучыцельку, ці кажучы інакш, маладую настаўніцу, то такія думкі могуць узьнікнуць толькі ў даволі маладой і гарачай галаве. Але ці Ціхан малады і гарачы? Нешта мне ня бачыцца. Дык... Хто такі Ціхан? Прагматычны і зямны, ці не? Калі ён бачыць у мужыку з крыламі “пры-

дурка ў белых ватовіках”, то чаму Ціхан раптоўна ўявіў сабе “чырвоны ад краю да краю сьнег, аранжавае сонца...”? Але ці можна пытацца ў мастакоў, чаму яны бачаць чырвоны сьнег? Чорныя воблакі пад зьлёным небасхілам? Містыка... Мастак, які, ня ведаючы таго, жыве жыцьцём простага мужыка...

“Новая песня песняў Сялямона” адкрыла для мене больш Варабей Ірыну. Па-новаму паказалася мне яе душу. “Цытрынавая кіслата” Воранава Віталя – гэта шмат пытанняў. Пытаньні, пытаньні... калі вы маеце што зьнікаюць пытаньні. Але можа тут нешта іншае? Зьяўленьне ў канцы жыцьця іншых пытаньняў? І вось перад намі дзіўны госьць мастака ў “Карціне “Вяртаньне”... Ці ён адказаў (нам?, мастаку?) на ўсе пытаньні? Але ўзьнікаюць новыя пытаньні ў апавяданьні “Жыцьцё ня сон”.

Туга і боль за Бацькаўшчыну чужа ў вершах Данілюка Барыса.

Зайка Віталь. Мне падабаецца ягоны рэалізм. Нават калі ён піша пра тое, чаго ня бачыў, дзе не прысутнічаў. Прачытаўшы апавяданьне пад назвай “Кося” ўспомніў словы адэляйдзкага беларуса (ужо адыйшоўшага Ёладзімера Акавітага), які казаў мне пра тое, як ён стаў служыць у вайскавай паліцыі: “Бацька прыказаў і ўсё. Сказаў, што існуе толькі тры дарогі. Адна ў Нямеччыну на працу, чаго не павінна збыцца, бо я быў найстарэйшым у сям’і і павінен быў дапамагаць у гаспадарцы. Дру-

гая – у лес да партызанаў, што зноў адрывала мяне ад бацькоўскай хаты. І трэцяя – у мясцовую паліцыю, што дазваляла дапамагаць бацькам. Так я стаў служыць немцам”.

Калі чытаеш аўтабіяграфічныя апавяданьні, накштальт “Не страляйце ў рэдактара” Кавалёвай Віалеты, “Зьнічка” Якімовіч Валянціны і “Першага верасьня” Мурзэнка Пятра С., то адчуваеш, што далучаеся да нечага вельмі прыватнага, асаблівага і дэлікатнага, бо ня кожны з нас можа пісаць пра сябе самага. І праз гэта такія апавяданьні вабяць да сябе сваёй адкрытасьцю і праўдзівасьцю. Як і іншыя апавяданьні спадара Мурзэнка “Крынічка”, “Дзядуля Тумаш” і іншыя. Яны падобныя адно да другога, але чытаючы іх я прыпамінаю расказы майго бацькі пра навучэньне пад палякамі, пра жыцьцё ў беларускай хаце, пра зьмены ў беларускіх пакаленьнях, пра ваўкоў па дарозе раніцай ў школу зь Дзекшнянскага хутару.

“Яны” Тарановіча Аляксандра – гэта іншы погляд беларуса-імігранта на свой маленькі кавалачак былой радзімы. Погляд толькі па форме падобны да “Дзядулі Тумаша”, але бязьмерна іншы ў бегучых па паперы

словах. Погляд-роздум. Яго вяртаньне ў мінулае не для простых успамінаў. “...Вярнуцца, дагобіць, даказаць, дарасказаць... дадаць”... Але і больш за гэта. Вярнуцца, каб зразумець сваё месца паміж тымі, хто быў да яго, і хто прыйдзе на гэтую зямлю пасля яго. Але вяртаньне Аляксандра ў мінулае – зноў боль. Не ягоны (можа частковая)... але бацькоўскі. Падобны да тысячаў іншых беларускіх лёсаў. НКВД. ГУЛАГ. Вайна. І... ягоны бацька нічога ня мог адказаць капітану СМЕРШ на словы: “Вы павінны былі лепш застрэліцца, чым працаваць на ворагаў Радзімы і Сталіна!”. І вось сёння кажа за бацьку сын. З старонак альманаха. І праз гэта ў мяне ўзьнікае да яго павага. Я чытаю тыя пытаньні, якія ён задае ад імя бацькі (сабе?, нам усім?) і думаю – колькі беларускіх пакаленьняў будучу адчуваць боль за зьнявагу сталінцамі іхных бацькоў? Колькі?

Аляксандар адкрыта падымае тэму выжываньня празь зьневажаньне-прымус жанчыны на акупанаванай зямлі. Ці, інакш кажучы, як і чаму сама жанчына знаходзіла сябе ў такім становішчы. І ня толькі беларуская жанчына. Так, скажаце вы, трэ-

Заканчэньне на бачыне 11

Весткі й Паведамленьні

нью-ёрскага аддзелу Беларуска-Амэрыканскага Задзіночання

Viestki j Paviedamlenni

Belarusan American Association, Inc.

№12 (527) - 1 (528)

166-34 Gothic Drive, Jamaica, N.Y. 11432
 Сусьветнае сеціва: www.baza-belarus.org

Сьнежаньскі сход аддзелу БАЗА ў Нью-Ёрку

У нядзелю, 13 сьнежня, адбыўся чарговы сьнежаньскі сход Нью-Ёрскага аддзелу БАЗА. Напачатку сходу старшыня аддзелу Віталь Зайка, азнаёміў прысутных з асноўнымі навінамі зь Беларусі, якія адбыліся цягам апошняга месяцу. У прыватнасьці былі ўзгаданыя продаж БПС-Белпрамбудбанку расейскаму капіталу, падрыхтоўка да маштабнай прыватызацыі рэжымам Лукашэнкі буйных беларускіх прадпрыемстваў (наваполацкі Нафтан, інш.), перамовы з Расеяй пра кошт газу, увядзеньне адзінай эканамічнай прасторы Расея-Беларусь-Казахстан праз падпісаньне мытнай дамовы, паўторная адмова рэгістрацыі партыі Беларускай Хрысьціянскай Дэмакратыі, пляны пабудовы помніка Аляксандру Неўскаму ў Віцебску ў той самы час, калі адсутнічаюць помнікі беларускім гістарычным асобам, выхад артыкулу журналісткі Ірыны Халіп пра справу Э. Зэльцара, ды інш.

Выступ Зьмітра Левіта

Затым з гутаркай пра беларускасьць у сьвеце і пра сваё бачаньне праблемаў беларускай нацыянальнай сьведамасьці выступіў сп. Зьміцер Левіт. Ён падзяліўся ўласным досьведам прыходу да беларушчыны, паспрабаваў акрэсьліць кола праблемаў, што стаяць перад беларускім нацыянальным рухам, і мажлівыя шляхі іх вырашэньня. Некаторыя сьцьверджаньні прамоўцы выклікалі дыскусію пасьля асобных слухачоў, але гутарка была з цікавасьцю сустрэтая прысутнымі.

Да 108-х ўгодкаў Максіма Багдановіча

Сп. Ілья Куніцкі і спн. Валянціна Якімовіч да 108-годзьдзя вялікага беларускага паэта Максіма Багдановіча, якое было 8 сьнежня, прачыталі ягоньня вершы, сярод якіх былі “Эмігранцкая песня”, “Здароў, марозны звонкі вечар”, “Страцім-лебедзь”. Сп. Куніцкі каратка на-

гадаў прысутным факты зь біяграфіі М. Багдановіча. Спн. Якімовіч апавяла пра наведаньне магілы М. Багдановіча ў Ялце і пра падзеі, зьвязаныя з адбудовай і ўладкаваньнем яе.

Выступ Старшыні БНФ Зянона Пазьняка

Затым адбылася гутарка з Старшынём Беларускага Народнага Фронту Зянонам Пазьняком. Ён распавёў пра свае нядаўнія сустрэчы зь беларускай моладзьдзю ў Варшаве, пра ўдзел у шэрагу канфэрэнцыяў, прысьвечаных становішчу ў Беларусі. Прамоўца спыніўся на стаўленьні афіцыйных структураў Эўразьвязу да Беларусі. Сп. Пазьнякаў аналіз бягучага моманту ў беларускай палітыцы і адзначыў узмацненьне расейскага націску на рэжым Лукашэнкі ў эканамічнай сфэры праз абяцаньні крэдыту і прыймальных коштаў на расейскія энэрганосьбіты. У адказ на што Расея чакае правядзеньня прыватызацыі беларус-

кай эканомікі, зь якой скарыстаў-бы расейскі капітал. Прамоўца падкрэсьліў, што ўжо неўзабаве пачнецца падрыхтоўка да новых прэзыдэнцкіх выбараў у Беларусі, і галоўнай перадумовай правядзеньня іх павінна стаць патрабаваньне аб няўдзелу ў іх Лукашэнкі як асобы, якая ўзурпавала ўладу і знаходзіцца незаконна на прэзыдэнцкай пасадзе цяпер, а тым болей ня можа мець права прэтэндаваць на наступны прэзыдэнцкі тэрмін. Менавіта Лукашэнка ёсьць галоўнай пагрозай для незалежнасьці Беларусі. Прамоўца заклікаў прысутных браць больш чынны ўдзел у беларускім грамадзкім жыцьці і мацаваць салідарнасьць сярод беларусаў як на Бачкаўшчыне, гэтак і на чужыне. Сп. З. Пазьняк адказаў на пытаньне сп. А. Шукелойцы пра сваё бачаньне місіі эміграцыі.

Сп. З. Пазьняк распавёў пра другое выданьне кнігі “Парсываль” у перакладзе Л. Галяка, і адзначыў, што гэтая сярэднявечная аповесьць сфакусавала ў

сабе такія эўрапейскія і агульначалавечыя каштоўнасьці, як ідэалы рыцарства, ахвярнасьці на карысьць айчыны, імкненьне да пастаўленай мэты, што так неабходныя сёньня ў Беларусі. Прамоўца запрасіў прысутных на прэзэнтацыю кнігі 20 сьнежня.

Прысутныя мелі магчымасьць атрымаць асобнікі сьвежага нумару часопісу “Беларускія Веды”

На сходзе адбылося знаёмства з гасьцямі аддзелу, якія па традыцыі каратка распавялі пра сябе, адкуль паходзяць, чым займаюцца. Прагучэлі аб’явы і паведамленьні.

Пасьля сходу адбылося паседжаньне ўправы Нью-Ёрскага аддзелу БАЗА, на якім разглядаліся пытаньні сьвяткаваньня Новага году, банкавага рахунку аддзелу і доступу да памешканьня Фундацыі Крэчэўскага, дзе знаходзяцца архівы, кнігі і дакумэнтцыя аддзелу.

Віталь ЗАЙКА

Зварот аб правядзеньні надзвычайнага Кангрэсу БАЗА

У сувязі з шэрагам хібаў і парушэньняў падчас падрыхтоўкі і правядзеньня апошняга Кангрэсу БАЗА, які адбыўся 30 траўня 2009 г., група дэлегатаў звярнулася да Старшыні Кангрэсу і да Галоўнай Управы БАЗА з заявай аб неабходнасьці правядзеньня Надзвычайнага Кангрэсу БАЗА.

Па Статуту БАЗА, правядзеньне такога форуму прадугледжана, калі з патрабаваньнем аб яго правядзеньні выступаць 20% дэлегатаў апошняга Кангрэсу, якія захоўваюць свае паўнамоцтвы да наступнага Кангрэсу.

Наступны сход

нью-ёрскага аддзелу БАЗА адбудзецца 10 студзеня 2010г. у Фундацыі імя Крэчэўскага па адрасу: 166-34 Gothic Drive, Jamaica, NY 11432

Даяезд цягніком падземкі F да прыпынку 169th St; адтуль прайсьці 2 блёкі да скрыжаваньня 167-й вул. і Готык Драйв.

Пачатак сходу а 1:00 папаўдні.

Уплаты ў нью-ёрскі аддзел БАЗА дасылайце на адрас:

Belarusan American Association
P. O. Box 230249
Brooklyn, NY 11223

Чэкi выпісвайце на Belarusan American Association.

Лістападаўскі сход аддзелу БАЗА ў Нью-Ёрку

У нядзелю, 8 лістапада, у памешканьні Фундацыі імя П. Крэчэўскага адбыўся чарговы лістападаўскі сход Нью-Ёрскага аддзелу БАЗА. З прычыны прэтэнзіяў, якія ўзьніклі ў новага кіраўніцтва Фундацыі Крэчэўскага да выкарыстаньня Нью-Ёрскім аддзелам БАЗА памешканьня Фундацыі, далейшае правядзеньне сходаў у гэтым месцы пастаўлена пад пытаньне.

Выступ Старшыні Рады БНР

Прысутная на сходзе старшыня Рады БНР Івонка Сурвілла прывітала прысутных і павіншавала з надыходзячым у гэтым месяцы Днём Герояў і 89-мі ўгодкамі Слуцкага Збройнага Чыну. Спн. Сурвілла ў прыватнасьці сказала: “Слуцкія героі — гэта штосьці ўнікальнае ў 20-м стагодзьдзі. Гэта прыклад сапраўднай ахвярнасьці й адданасьці свайму народу, роднай зямлі, беларускай справе. Калі бывае ў Беларусі — заклікаю ўсіх, каб пабачылі тыя вёскі, дзе нашыя змагары біліся за Бела-

русь. Памяць герояў заўсёды адзначалася і будзе адзначацца тут у нас у беларускай грамадзе Амэрыкі, Канады, паўсюль, дзе жывуць беларусы. Я моцна разьлічваю на нашую моладзь, на новае пакаленьне, каб яны падтрымлівалі й умацоўвалі ідэалы Акту 25 Сакавіка, каб аднавілі незалежнасьць, якую падурному страцілі ў 1994 годзе. Спадзяюся, што вы, маладыя, і ў Беларусі, і на чужыне, зробіце ўсё неабходнае для таго, каб Бачкаўшчына нашая зрабілася вольнай, незалежнай і дэмакратычнай краінай, каб у ёй адроджаныя былі мова, культура і традыцыі беларусаў”.

Па прапанове Ўладыкі Юрыя (БАПНЦ) хвіляй цішы прысутныя ўшанавалі памяць Слуцкакоў, а таксама ўсіх, хто загінуў за Беларусь.

Да ўгодкаў Слуцкага Збройнага Чыну

Старшыня аддзелу БАЗА ў Нью-Ёрку Віталь Зайка выступіў з рэфэратам, прысьвечаным Слуцкаму Збройнаму Чыну. Ён даў кароткі агляд падзеяў 1920

г., якія папярэднічалі выступленьню Слуцкакоў, узгадаў стварэньне Беларускага Нацыянальнага Камітэту Случчыны, абраньні Беларускай Рады Случчыны з 17 чалавек, а таксама на задачах, якія ставіла перад сабою Рада.

Затым было ўзгадана фармаваньне Першай Слуцкай брыгады, якая складалася з двух палкоў. 27 лістапада пачаліся баявы дзеянньі супраць наступаючага бальшавіцкага войска, і менавіта таму гэты дзень адзначаецца з таго часу як Дзень Герояў. Сп. Зайка распавёў, як праходзілі баявых дзеяньняў, якія доўжыліся больш за месяц, пра змаганьне за населеныя пункты Случчыны, контратакі слуцкакоў, непамерна вялікую розніцу ў сілах Слуцкай брыгады і чырвонага войска.

Затым сп. Зайка спыніўся на важнасьці слаўнага чыну слуцкакоў для беларускай гісторыі й для нашага часу: “Гэтае хіба першае ў найноўшай беларускай гісторыі выступленьне са зброяй у руках супраць расейскай інтэрвенцыі й камунізму
 Заканчэньне на бачыне 10

Лістападаўскі сход аддзелу БАЗА

Заканчэньне з бачыны 9

назаўсёды паказала шлях для наступных пакаленьняў беларускіх патрыётаў, паказала моц і яднаньне народу, калі ён згуртаваны вакол нацыянальных структураў і вакол мэты здабыцьця права быць гаспадарамі на сваёй уласнай зямлі. Змагары Случчыны назаўсёды паказалі сьвету волю беларускага народу на здабыцьцё годнага і вырашальнага месца ў сваёй уласнай гісторыі”.

Успаміны пра Случчакоў А. Шукелойця

Былы шматгадовы старшыня Галоўнай управы БАЗА Антон Шукелойць падзяліўся з прысутнымі сваімі ўспамінамі пра ўдзельнікаў Случкага Збройнага

Чыну, зь якімі яму пашчасьціла пазнаёміцца і працаваць разам у беларускіх арганізацыях у Заходняй Беларусі й на чужыне. Сп. Шукелойць адзначыў важную ролю, якую адыгралі ў справе падрыхтоўкі Случкага Збройнага Чыну Беларуска гімназія ў Слуцку і студэнцкая арганізацыя “Папараць-кветка”, да стварэньня якіх, гэтак як і да Збройнага Чыну, меў непасрэднае дачыненьне вядомы беларускі дзеяч Радаслаў Астроўскі.

Сп. Шукелойць распавёў пра свае сустрэчы з такімі ўдзельнікамі і кіраўнікамі Случкага Збройнага Чыну, як Макар Касьцевіч-Краўцоў, Антон Сокал-Кутылоўскі, Хведар Данілюк, і пра лёсы іншых кіраўнікаў Чыну: Уладзімера Пракулевіча, Васіля Русака, Юркі Лістапада, Паўла Жаўрыда.

Сустрэча зь Л. Баршчэўскім і В. Вячоркам

Затым адбылася сустрэча з прадстаўнікамі нацыянальнага руху ў Беларусі, слыннымі палітыкамі і культурніцкімі дзеячамі, якія спрычыніліся да пачаткаў Беларускага Адраджэньня 1980-1990-х і да стварэньня Беларускага Народнага Фронту, сп. сп. Лявонам Баршчэўскім і Вінцуком Вячоркам.

Напачатку госьці распавялі пра свае сустрэчы з амэрыканскімі афіцыйнымі асобамі ў ЗША, пра неабходнасьць інфармаваць пра падзеі ў Беларусі, падзякавалі беларускай грамадзе Амэрыкі за падтрымку і дапамогу. Затым прамоўцы спыніліся на сытуацыі ў Беларусі, адзначылі яе складанасьць і не зусім слушнае стаўленьне па-

асобных ўрадаў і структураў Эўропы да рэжыму Лукашэнкі й да становішча ў Беларусі, калі заплюшчваюцца вочы на рэальныя факты і заглытваецца нажыўка прапаганды рэжыму. Сп. Вячорка ў прыватнасьці адзначыў: “У цяперашняй Беларусі дэмакратызацыя кшталту савецкай “перабудовы” немагчымая. Нажаль, многія беларускія палітыкі пагадзіліся згуляць у гульню пад назвай “дэмакратызацыя”, сёй-той стаіўся, сілы пакінулі, і г. д. Ня кожны можа несць гэты крыж праз усё жыцьцё. На гэтым фоне Лукашэнка праводзіць клясычную апэрацыю паслабленьня таго ўціску, што быў штучна створаны.” Сп. Баршчэўскі адзначыў, што часам разуменьня беларускіх падзеяў бракуе і ў амэрыканскіх уладаў, што паказалі словы віцэ-прэзыдэнта Джо Байдана ў дачыненьні да Расеі (“нават такі пратэктарат як Беларусь перастаў ёй падпарадкоўвацца”), і

трэба тлумачыць сваю пазыцыю і ўздываць голас супраць падобных заяваў.

Госьці таксама спыніліся на становішчы ў кіраўніцтве Беларускага Народнага Фронту пасля выбараў, і адзначылі, што, нягледзячы на пэўныя пытаньні, БНФ застаецца адной з самых паслядоўных і падрыхтаваных палітычных пляняў, і які ёсьць галоўным асяродкам нацыянальнага змаганьня ў Беларусі.

Госьці каратка адказалі на пытаньні прысутных.

Рознае

У разьдзеле Рознае адбылося знаёмства з гасьцямі аддзелу. Было адзначана, што дзяля неканструктыўнай пазыцыі кіраўніцтва Фундацыі імя П. Крэчэўскага на чале з яе старшынём Вячкам Станкевічам, наступныя сходы аддзелу БАЗА ў Нью-Ёрку могуць быць або адмененыя або перанесеныя.

Віталь ЗАЙКА

Справы Вашынгтонскага гуртка БАЗА

На апошнім сходзе гуртка ў верасьні быў абмеркаваны шэраг рашэньняў, што надалі новы накірунак дзейнасьці гуртку БАЗА ў Вашынгтоне.

Традыцыйна важнай часткай працы гуртка зьяўляецца ўсталяваньне і падтрымка кантактаў у Кангрэсе ЗША з мэтай інфармаваньня прадстаўнікоў уладаў аб стане беларускіх спраў. Belarusian Review, безумоўна, зьяўляецца найлепшым СМІ ў гэтай галіне. Актывісты гуртка вырашылі падпісаць на гэце інфармацыйнае выданьне сэнатары Марка Уарнэра, Тома Карпэра і Эдварда Каўфмана (Mark Warner, Tom Carper і Edward Kaufman), а так сама кангрэсмэнаў Джыма Морана, Крыса Ван Голені і Майкла Касла (Jim Moran, Chris Van Hollen і Michael Castle).

Другое рашэньне датычыла штомесячных пратэстаў насупраць будынка беларускай амбасады ў Вашынгтоне, прысьвечаных Міжнароднаму дню салідарнасьці

зь Беларуссю. Сябры гуртка палічылі, што апошнім часам пратэсты былі малаэфэктыўныя, і абмеркавалі ідэі новых акцыяў у гэты дзень. Напрыклад, 16 кастрычніка быў арганізаваны прагляд дакумэнтальнага фільму “Савецкая гісторыя” (The Soviet Story) з пачастункам і абмеркаваньнем пасля прагляду. Стужка распавядае пра савецка-нямецкае супрацоўніцтва перад пачаткам і падчас Другой сусьветнай вайны, а таксама аб цесных філязофскіх, палітычных і арганізацыйных сувязях паміж сыстэмамі камунізму і нацызму. На 16 лістапада запланавана наведваньне сэнацкіх і кангрэсавых офісаў.

Апошнім часам сябры гуртка БАЗА ў Вашынгтоне ладзілі сустрэчы з актарамі беларускага “Вольнага тэатру”, журналісткай зь Менску Ірынай Халіп, беларускім дэмакратычным дзеячам Паўлам Марозавым, а таксама сумесна зь Вячкам Станкевічам наведалі офісы амэрыканскіх палітыкаў, якія ў складзе парламэнцкай дэлегацыі сустракаліся з Лукашэнкам у ліпені летась.

Вячаслаў БОРТНІК, сакратар Вашынгтонскага гуртка БАЗА

БЕЛАРУС 2010

Шаноўнае спадарства!

Рэдакцыя “Беларуса” нагадвае, што 31-га траўні 2010 году заканчваецца тэрмін збору твораў для альманаху беларускіх пісьменьнікаў замежжа “БЕЛАРУС 2010”.

Зьмясьціць свае творы ў альманаху маюць права ўсе аўтары, якія пішуць па-беларуску ў самых розных літаратурных накірунках. Адзінае патрабаваньне – аўтары павінны жыць па-за межамі Беларусі.

Плануемы час выхаду альманаху ў сьвет – жнівень 2010 году.

Свае творы аўтарам найлепш дасылаць у рэдакцыю электроннай поштай на адрас: **hazetabelarus@att.net** У выключных выпадках, калі аўтары ня маюць доступу да сусьветнага сьціва, творы можна даслаць поштаю запісанымі на CD ці DVD альбо надрукаванымі на паперы на адрас рэдакцыі:

BIELARUS / P. O. Box 3225 / Farmingdale, NY 11735 USA

Тэксты пажадана пісаць тарашкевіцай. Творы напісаныя наркомаўкай, у альманаху будуць надрукаваныя тарашкевіцай.

Кожнаму аўтару, хто вырашыць даслаць творы для альманаху, пажадана таксама даслаць свой партрэтны здымак і кароткую аўтабіяграфію і, калі захочуць, дадатковую інфармацыю пра сябе, якую яны хацелі-б паведаміць сваім чытачам.

Пасьля выхаду альманаху ў сьвет кожны аўтар атрымае адзін асобнік бескаштоўна. Аўтары пры жаданьні змогуць замовіць дадатковую колькасьць асобнікаў па сабекошту, які будзе паведамлены ім пазьней.

Ганарараў аўтарам рэдакцыя “Беларуса”, нажаль, выплочваць ня можа, бо не зьяўляецца камэрцыйным выданьнем, а існуе выключна дзякуючы падтрымцы падпісчыкаў і ахвярадаўцаў.

З пытаньнямі кантактуйце рэдакцыю. Жадаем посьпехаў!

На Каляды

Заканчэньне з бачыны 1

А цяпер прашу я ў Бога, бо галоўны Ён Мікола, каб пакутную дарогу не разьбіла часу кола.

Як раней прасіў я цацкі, шчанюка і шмат цукерак, так цяпер прашу я ласкі боскай і людзей даверу.

Я раней дурнеў на сьвяты, у зімовай завірусе кідаў ледзяшамі ў брата і ў сумёт хавацца мусіў.

А цяпер гляджу я ў неба кожнаю каляднай ноччу. Падарункаў мне ня трэба, Толькі-б, Божа, мне ня збочыць...

На Каляды... На Каляды Пахне цытрусавай елкай. Ліхі ўсе і нашы звады заліваем мы гарэлкай.

На Каляды... На Каляды Беларусі роднай зычу новай праўды, новай рады, новага жывога клічу.

Новага-старога сьцягу. Новага-сівога гімну. Каб на эўрапейскім шляху ды ня згінуць.

Каб зямля нам нарадзіла Каліноўскіх і Скарынаў. І каб не ўцякла радзіна за кардон ці за адрыну.

На Каляды! На Каляды Казкай поўніць далагляды. Сьнегам поўніць туманы.

...А ўначы гучаць званы...

Памятная манэта “Каляды” Нацыянальнага Банку Беларусі

Беларусь-Амэрыка: лёсы землякоў

Барыс КАВЭРДА (1907-1987), гімназіст-тэрарыст

Сярод спрэчных і неадназначных постацяў беларускага паходжаньня, якія апынуліся ў Амэрыцы, пэўную цікавасьць уяўляе Барыс Кавэрда, імя якога запомнілася яшчэ са школьных часоў. 7 чэрвеня 1927 году на прэоне Варшаўскага вакзалу 19-гадовы гімназіст Барыс Кавэрда забіў стрэламі з рэвальверу савецкага паўнамоцнага прадстаўніка (амбасадара) ў Польшчы Пятра Войкава. Імя Кавэрды прагрымела на ўвесь сьвет. З аднаго боку мяжы Кавэрду ўслаўлялі расейскія эмігранцкія колы як мсьціўца за сьмерць расейскай царскай сям’і. Ахвяра забойства П. Войкаў і сам быў, дарэчы, баевіком-тэрарыстам у маладосьці, плянаваў забойства бургамістра Ялты, а будучы ў Польшчы адзін час плянаваў забойства Пілсудзкага. У 1918 г. Войкаў браў, як сябар Уральскага савету, непасрэдны ўдзел у расстрэле Мікалая II і ягоных блізкіх. Пасьля забой-

ства Кавэрду прысьвячаліся ўзнёслыя вершы, шырака разыходзіліся паштоўкі зь ягоным фатаздымкам, зробленым у час суду. З другога боку мяжы, у СССР, Кавэрду кляімілі як “гнюснага найміта капіталу”, што падняў руку на прадстаўніка “першай рэспублікі рабочых і сялян”. Звычайна Кавэрду дасюль лічаць расейцам, і нават у энцыкляпэдыях ён называецца “белаэмігрантам”, “выхадцам з манархічных колаў” і нават “расейскім афіцэрам”.

На самой справе Кавэрда ня быў белаэмігрантам, бо ў 1907 г. нарадзіўся ў Вільні, дзе і пражыў большую частку жыцьця да свайго гучнага тэракту. Бацькі Кавэрды былі настаўнікі, праваслаўныя беларусы, і ў сям’і карысталіся беларускай мовай. Падчас Першай сусьветнай вайны бацька Кавэрды быў мабілізаваны ў войска, а Барыс з маці й дзьвюма сёстрамі падаліся ў бежанства і трапілі ў Самару, дзе пражылі 5 год і сталі сьведкамі рэвалюцыі й грамадзянскай вайны ў Расеі. Затым сям’я вярнулася ў Вільню, што ўвайшла ўжо ў склад новапаўсталай Польскай рэспублікі. Бацька Кавэрды быў эсэрам, і меў дачыненьне да беларускага нацыянальнага руху, у тым ліку, як лічыцца, належаў да арганізацыі “Зьлёны Дуб”. Маці Кавэрды працавала ў Беларускім дзіцячым прытулку ў Вільні, а Барыс вучыўся ў Віленскай беларускай гімназіі.

Напэўна, усе гэтыя гады ішло пакутлівае фармаваньне нацыянальнай сьведасьці Барыса, на якое ўплывалі чыннікі беларускі, польскі й расейскі, і якое вырашылася канчаткова на карысьць апошняга. Падобна, што падзеі бальшавіцкага панаваньня і гвалтаў, сьведкам якіх быў Барыс, расстрэлы сяброў і знаёмых, гвалт над грамадзтвам, перасьлед царквы — зрабілі зь яго моцнага антыкамуніста. Засталіся сьведчаньні, што Барысу не смакавалі левыя і прасавецкія пагляды шмат каго ў Віленскай беларускай гімназіі й у рэдакцыі левай газэты “Беларус-

кая думка”, дзе Кавэрда падрабляў экспэдытарам. Кавэрда пакінуў гімназію дзеля канфлікту зь яе дырэктарам Радаславам Астроўскім, і перайшоў у гімназію Віленскага расейскага таварыства. Ён таксама зьмяніў месца працы, зрабіўшыся карэктарам беларускай антыкамуністычнай газэты “Грамадзкі Голас” (пазьней “Беларускае Слова”), рэдактарам якой быў Арсень Паўлюкевіч, адзін з арганізатараў Слуцкага Збройнага Чыну, пазьней старшыня прапольскай “Беларускай Рады”, які меў заступнікам драматурга Францішка Аляхновіча. У сваіх паказаньнях на судзе Кавэрда ўзгадвае доўгія гутаркі з Паўлюкевічам, прызнае, што вагаўся з выбарам сваіх нацыянальных арыентыраў.

У рэшце рэшт Кавэрда робіцца, у тым ліку пад уплывам другога знаёмага, былога казачага есаула Якаўлева, выдаўца віленскай расейскамоўнай газэты “Новая Расея”, расейскім патрыётам.

Матэрыяльныя ўмовы сям’і Кавэрдаў, якую пакінуў бацька (можа яшчэ адзін чыннік не на карысьць беларускага выбару Барыса), былі вельмі дрэнныя, і сучаснікі прызнаюць, што Кавэрда вельмі саромеўся гэтага. Кавэрда па газэтах сачыў за паведамленьнямі аб пераездах Войкава і пастанавіў забіць яго. За дзень да ад’езду зь Вільні ў Варшаву Барыс Кавэрда быў выключаны з расейскай гімназіі за неаплату вучобы. Апошнія грошы Кавэрда выдаў на білет і некалькі тыдняў побыту ў Варшаве, дзе ён здымаў прыватную кватэру і меў, па ягоных словах, паўгалоднае існаваньне. Спёўніць свой плян Кавэрду не ўдавалася, і ён зрабіў апошнюю спробу, прыйшоўшы на пэрэн 7 чэрвеня 1927 году. Там ён убачыў Войкава, якога ўжо ведаў у твар, і гандлёвага прадстаўніка Розэнгольца, якога Кавэрда палічыў за супрацоўніка польскага міністэрства замежных справаў. Зрабіўшы некалькі стрэлаў, Кавэрда цяжка параніў Войкава і здаўся паліцыянтам.

Ня хочучы абвастрэньня з Саветамі, польскі суд прысудзіў Кавэрду пажыццёвае зьнявольненьне, у адозьненьне ад падобнай справы 1923 г. з забойствам Вароўскага ў Швайцарыі, дзе два забойцы-расейцы былі апраўданыя. Чын Кавэрды даў штуршок новым рэпрэсіям і антызаходняй гістэрыі ў Саветах, але ня вы-

клікаў ані паўстаньняў, ані значнага пагаршэньня адносінаў паміж СССР і Захадам, на якія спадзяваўся Кавэрда. Разам з гэтым Кавэрда стаў кумірам расейскай эміграцыі, яго ўважалі за прыклад моцнага духу, за чалавека, здольнага на ахвярны ўчынак. Выглядае, што гэтакія людзі, як Кавэрда, напэўна сталі пасля доўгіх гадоў выгнаньня дэфіцытам у грамадзе, дэмаралізаванай праз адарванасьць ад бацькаўшчыны, правакацыі агентуры ГПУ (Апэрацыя “Трэст”), проста праз барацьбу за існаваньне на чужыне. У вязьніцы Кавэрда атрымліваў сотні ўзрушальных лістоў ад расейцаў з усяго сьвету (натуральна, па-за Саветамі).

Пасьля 10 гадоў у турме Кавэрда па амністыі выйшаў на волю й перабраўся ў Югаславію, ажаніўся, вучыўся ва ўнівэрсытэце ў Белградзе. Вайной быў у Варшаве, пасля вайны праз Ліхтэнштэйн і Францыю перабраўся ў Злучаныя Штаты. Першыя спробы Кавэрды трапіць у Амэрыку былі няўдалыя, але пасля прыняцця Акту Макарана-Ўолтара Кавэрда змог, з дапамогай Талстоўскага фонду і Аляксандры Талстой, дачкі вялікага пісьменьніка, прыехаць у Нью-Ёрк. Там ужо ад 1952 году жылі ягоная жонка і дзеці. У Амэрыцы Барыс Кавэрда працаваў у рэдакцыі газэты “Расія”, а потым — перакладчыкам у газэце “Новае Рускае Слова”. Падзеі 1927 году ды іх матывы былі апісаныя Кавэрдам у кароткім мэмуары, надрукаваным у 1984 г. Памёр Барыс Кавэрда ў лютым 1987 г. у Вашынгтоне, пахаваны ў Спрынг-Ўэлы (штат Нью-Ёрк).

Па словах беларускага дасьледчыка Валянціна Грыцкевіча, “Забойства <...> савецкага дыплямата да беларускіх справаў дачыненьня ня мае. Залічаць Б. Кавэрду ў лік “беларускіх герояў”, як уяўляецца мне на аснове аналізу крыніцаў, наўрад ці выпадае.” Разам з тым нялёгка і трагічны лёс беларускага юнака, які стаў, па словах другога беларускага дасьледчыка Сяргея Крапівіна, “зерняткам паміж двух жорнаў” (цытата з Салжаніцына) — наводзіць на сумныя роздумы пра мільёны такіх зерняткаў, што, без сваёй нацыянальнай і сапраўды беларускай дзяржавы, былі і будуць яшчэ расьцёртыя ў пыл.

Віталь ЗАЙКА

Яны і я

Заканчэньне з бачыны 8

ба прыпомніць словы капітана СМЕРШ нахшталт: “Ты павінна была лепш застрэліцца, чым класьціся ў ложак з ворагамі Радзімы і Сталіна!”. Але не я ўжо пісаў пра тое, што калі “магутная і неадалімая маці-мачыхарадзіма” кідаецца на ўцёкі, забываючы пра тое, што павінна абараняць сваіх грамадзян, то чаму грамадзяне ня могуць шукаць магчымасьці і ідэі на выжываньне ў сьмяротных абставінах?

Тэма зьняважанай жанчыны неаднаразова падымалася ў заходняй літаратуры (а колькі ў нашай?). Напрыклад, пісьменьнікі Рыд і Фішэр пішуць у кнізе “Біяграфія гораду Бэрліну”: “У першыя два тыдні савецкай акупацыі Нямецчыны зьвярнуліся па медыцынскую дапамогу 90 000 немак (The biography of a city Berlinr. By Anthony Read and David Fisher. Published in 1994 in UK). А колькі зь іх не змаглі зьвярнуцца, бо пачалі змагацца з

гвалтаўнікамі і былі забітыя “асвабодзіцелямі”? У апавяданьні “Яны” гэтую балючую жаночую тэму падймае ня толькі пісьменьнік. А і сын. І ня проста тэму жанчыны, але тэму маці, ягонай маці. Вядома, прайшоў час, доўгі час пасьля вайны, але ці вы змаглі-б такое зрабіць?

Аляксандар піша далей пра “іншую” вайну дзядзькі Лёні, пра дзядзьку Жору, простае жыццё цёткі Марыі. І вось — лазьня, накрыты стол... з адсутнасьцю “сьмецьця сучаснай цывілізацыі”. З адзіным “Трайным” адэкалёнам. Але: “Яны былі шчаслівыя..., што перажылі вайну”.

А сам ён? Сам Аляксандар? Ці ня ён пытаецца (у сябе? у нас?) у канцы апавяданьня: “Ці было ўвогуле тое жыццё?”. І адказвае сам сабе. Было. Значыць, ён — частка гэтага жыцьця. І “Яны” — гэта ён сам. І далей ён задае тое пытаньне, якое задавалі самыя сябе ўсе мы, эмігранты зь Беларусі. У адзін дзень ці ў другі, але пыталіся. Ці варта было ісьці на гэткі крок? Ці варта ўсяго гэтага, мая іміграцыя?

Але безь яе ці змог-бы я задаць гэтыя пытаньні? Сябе? Іншым? Ці быў-бы я сьняняшнім самім сабою? Ці бачыў бы я “Іх”?

І вось плёнка ўспамінаў мільгаціць, рвецца словамі “...усё, што магу...”. Але ніяк не валіцца долу жудаснае слова Вайна. Ня рвецца. Для шматлікіх краінаў вядомая як Другая Сусьветная, для некалькіх, толькі як Вялікая Айчынная. Розныя войны? Розныя мэты? Але-ж гінулі аднолькавыя людзі: бацькі, маці, браты, сёстры, малыя дзеці. Навошта?

Вайна стаіць перад вачыма, кідае нам шмат пытаньняў, а аўтар і мы разам зь ім думаем, як на іх адказаць... І колькі гэта будзе цягнуцца? І калі гэта скончыцца? Калі дасьць нам жыць гэтай жорсткай і заліўшай сьвет крывёю столькі гадоў таму вайна? Якую мы бачым усе так парознаму...

Іншую балючую тэму падймае Якімовіч Валянціна ў апавяданьні “Мае гасцролі ў Польшчы”, калі піша пра размову на гістарычную тэму з дасьледчыцай Барбарай. І... аплата за карыс-

таньнем Барбарай тэлефонам. Але на гэтым балючасьць канчаецца. Паступова настрой зьмяняецца на іншы. Вось Польшча, музэі, канцэрт... Чытаць апавяданьне вельмі лёгка і цікава. І не як нават весела. Я ня ведаю чаму, але я дачытваў апавяданьне з усмешкай на вуснах.

Але чытаючы наступны твор Валянціны “Зьнічка” я ўжо не ўсьміхаўся. І справа не ў прапанове Валянціны “падшыць” штаны, не... Але ў мне самым. Калі я чуўся падобна?

“Кут” Сокалава-Воюша Сяржука прачытаў адным заходам, як быццам выпіў халоднага беларускага квасу зь дзядулявай рукі. У кожнага кут свой. У Сяржука свой, але ці не агульны з намі? Словы Сяржука “Ды ўсё адно быў зноўку пакараны сваім кутом, які залечваў раны...” І далей словы: “...мой кут, пэрыфэрыіны цэнтар дома” падймаюць шмат пытаньняў. І Сяржук адказвае: “Загнаны ў кут навукаю такую я мацаў сьцены думкай і рукою. Я марыў неак вярвацца наwonкі...”. А калі вярваўся, то

што? Што далей? Як у гэткім куце нешта рабіць? А калі ён зьнік зь зьяўленьнем іміграцыі, то зноў... што далей? Жыць болей і думкамі пра той кут? Ці прыймаць гэты боль на сябе, боль, які ідзе адтуль? З самага існаваньня таго кута? Ці ад існуючых там людзей? Чаму мы такія розныя з аднаго-ж і таго-ж кута?

Мне неаднойчы “адтуль”, з таго кута, накідвалі на шыю абразу словамі “выракся Бацькаўшчыны, зьбег ад будоўлі новай, дэмакратычнай краіны...”. Але, прабачце, дапамагае мне Сяржук, “як даўся ты мне, родны кут у знакі...”. І дадае ў канцы: “Наш Родны Кут зыначыўся ў Покут”.

Дык дзе зараз праўдзівы беларускі кут? Сяржук не адказвае на гэтае пытаньне, але думавіта аб гэтым беларускім куце пішуць (не памылюся, калі напішу слова — усе) сабраныя Маратам Клакоцкім ў гэтым альманаху людзі. За што я ім удзячны.

Віктар КАВАЛЕЎСЬКІ, Аўстралія

Нашая фанатэка Фольк-мадэрн: у спадчыну ад “Песьняроў”

Вядома, што ў Беларусі першымі выкарысталі тэрмін фольк-мадэрн для вызначэньня стылю свайго музычнага калектыву Алег Хаменка і ягоныя сябры з гурта “Палац” яшчэ ў 1992 годзе, калі каманда дала свой першы канцэрт. У нейкай ступені, гэтае стылістычнае азначэньне было рэакцыяй на панаваньне ў краіне фольк-року ў разуменьні “Песьняроў”. Маладзейшыя выканаўцы прагнулі новых, сьмялейшых экспэрымэнтаў з фальклёрам, сучаснейшых, нават авангардовых адценьняў у апрацоўках. З тых часоў музычны напрамак “фольк-мадэрн” стаўся адным з самым аўтарытэтных музычных кірункаў на айчынным рок-сцэне, які аб’яднаў тых, каму цікава было спалучаць арыгінальны аўтэнтчны беларускі фальклёр, гучаньне сучасных інструмэнтаў і мадэрновыя аранжыроўкі.

У адрозьненьне ад фальклёрных гуртоў клясычнага напрамку, як “Ліцьвіны”, “Ветах” ці “GUDA”, якія гарнуліся да аўтэнтчнага выкананьня, фольк-мадэрн выканаўцы выкарыстоўвалі ўсе стылістычныя і тэхнічныя магчымасьці, каб узоры беларускага фальклёру ў звычайнейшых для сучаснага слухача апрацоўках загучалі на радыё, тэлебачаньні і нават на дыскатках.

Гэтае імкненьне спарадзіла ў тагачасным беларускім грамадзтве дыскусію: ці маюць маральнае права музыкі перапрабляць па сваім разуменьні той ці іншы народны твор? Скептыкі даводзілі, што не, бо фальклёрная спадчына — гэта недатыкальная крыніца духоўнага багацьця нашага народу. Ём прэрэчылі іншыя, што і сам фальклёр ўдасканальваўся шмат стагодзьдзяў і добра тое, што ён будзе працягваць жыць на масавых канцэртных пляцоўках і ў сучасным гучку. Бо гэта не прэрэчыць народнай прыродзе фальклёру. Рэха гэтай дыскусіі выклікала бурныя спрэчкі вакол лёсу народнай спадчыны на прэзэнтацыі маёй зь Вітаўтам Мартыненкам кнігі “Праз рок-прызму” (БІНІМ, Нью-Ёрк, 1989) у культурна-асьветным клубе “Спадчына” 7 траўня 1992 г. Тады мы разам са “спадчынаўцамі” прыйшлі да высновы пра мэтазгоднасьць такога пераасэнсаваньня нашай песеннай спадчыны пры ўмове якасьці яе музычнага ўвасабленьня.

Але ў рацыянальным падыходзе да маладых фольк-мадэрн-выканаўцаў трэба было пераканаць рэдактараў музычных праграм, арганізатараў канцэртаў і навукоўцаў-фальклярыстаў, якія былі ў апазыцыі да музычных экспэрымэнтаў Алега Хаменкі і ягоных паслядоўнікаў. Кропку ў гэтай спрэчцы паставіў сам кіраўнік ансамбля “Песьняры” Ўладзімер Мулявін, які ўбачыў рацыю ў фальклёрных інавацыях “Палаца” і іншых выканаўцаў, адучуў у іх спадкаемцаў свайго творчага мэтаду, зрэалізаванага ў “Песьнярах”...

Зь цягам часу фольк-мадэрн з экспэрымэнтальнага кірунку ператварыўся ў своеасаблівы культурніцкі трэнд. Таму ў сьвядомасьці многіх слухачоў пад ягонымі сыягамі былі аб’яднаныя шматлікія калектывы, ад традыцыйнага фольк-року (“Бан Жвірба”), pagan- і medieval-metal (“ZNICH”, “LitvinTroll”) да зусім экспэрымэнтальных каманд, кшталту гурта этнічнага сюррэалізму “Нагуаль”...

Сёньняшні стан разьвіцьця фольк-мадэрну ў Беларусі прадстаўляе зацікаўленым слухачам новы дыск “The best фольк-мадэрн”, які быў выдадзены грамадзкай кампаніяй “BUDZMA” (www.bydzma.org). Гэтая ініцыятыва паводле інфармацыі, выдрукаванай на вокладцы дыска, мае за мэту: “...аб’яднаць усіх, хто цікавіцца беларускай культурай... на глебе павагі да сябе, да сваёй краіны, яе гісторыі, культуры і мовы.”

Адзін з чыннікаў дасягненьня гэтых мэтаў для выдаўцоў з “BUDZMA” — зацікаўленьне маладых слухачоў айчынным фальклёрам у сучаснай вэрсіі. Таму зразумела, чаму праграма дыску “The best фольк-мадэрн” распачынаецца знакамітай русальнай песьняй, якая да гэтага часу застаецца візытоўкай гурта “Палац” — “На граной нядзелі”. У якойсьці ступені, гэтая кампазыцыя можа выконваць ролю маніфэсту беларускага фольк-мадэрну. Тут арганічна спалучаныя як беларускія народныя інструмэнты (ліра, дуда, жалейкі), так і сучасныя электронныя клявішныя (сынтэзатары і сэмплы). Дый сама аранжыроўка народнай мэлёды вызначаецца паваягай да аўтэнтчнай крыніцы. Гэтыя рысы музыкі гурта пад кіраўніцтвам Алега Хаменкі выразна прасочваюцца і

ў іншых кампазыцыях “Палаца”, якія гучаць на дыску: “Ой, рано-рано” і “Вечер”.

Трохі незразумелым застаецца тое, што творы “Палаца” і іншых гуртоў пададзеныя пад стылістычнай шылдай “пост-фольк”, хоць дыск названы яго выдаўцамі “The best фольк-мадэрн”. У беларускай традыцыі да пост-фольку адносяць гурты, якія імкнуцца як мага дакладней адрадіць (хоць і губляючы сакральны складнік фальклёру) народную традыцыю выкананьня. Маю на ўвазе памянёныя раней гурты “Ліцьвіны” і “GUDA”. А ці можна так казаць упоўнай меры пра “Палац” ці “OSIMIRA”? Не, гэтыя гурты ўзнаўляюць фальклёр з дапамогай старажытных інструмэнтаў, але ў сучасных аранжыроўках і канцэртным гучаньні. Таму відаць, выдаўцы ня маюць рыцыю, калі адносяць гэтыя гурты да пост-фольку ў беларускім разуменьні гэтага музычнага стылю.

Калі ў музыцы “Палаца” дамінуюць электронныя экспэрымэнты ды дыскатэчныя рытмы, то ўдзельнікі магілёўскага гурта “OSIMIRA” пад кіраўніцтвам Андрэя Палаўчэні — прыхільнікі акустычнага ўвасабленьня сваіх твораў. Часьцяком яны абапіраюцца на аўтарскія творы, паводле фальклёрных тэмаў. Такая кампазыцыя і прадстаўлена на дыску “The best фольк-мадэрн” — “Па-

лескі танок” (CD “Proshcha”, Sketis music, 2006). Цяпер зразумела, чаму назва гурта “OSIMIRA” мае стылістычную адзнаку “этна”. Этна-гурты выкарыстоўваюць разнастайныя інструмэнты і музычныя прыёмы, каб ствараць менавіта аўтарскія кампазыцыі на падставе фальклёрных матываў і этнічнага інструмэнтарыя.

Трохі нечакана бачыць зьяўленьне ў трэк-лісьце дыску апрацовак ад ансамбля катэдры народнай спеўнай творчасьці Беларускага дзяржаўнага ўнівэрсытэту культуры “Грамніцы”. Так, “Грамніцы” для многіх студэнтаў БДУК — магчымасьць для выдатнага засваеньня скарбаў нацыянальнага фальклёру, як часткі навучальнай праграмы, творчы палігон для першых музычных спробаў у стылістыцы фольк-мадэрну. І відавочна, выканаўцаў з “Грамніц” маюць усе магчымасьці, каб зрабіць свой ансамбль адным з арыгінальнейшых на айчынным фольк-мадэрнавай сцэне. Галоўнае, каб не перашкодзіла зьмен-

лівасьць складу ансамбля, якая вынікае са статусу стру-дэнцкага калектыву...

Вялікую цікавасьць для аматараў беларускага фольк-мадэрну, безумоўна, выклічуць рэміксы твораў гурта “Стары Ольса” аўтарства DJ Antona. У танцавальных апрацоўках кампазыцый “Старога Ольсы” “Другула” з “Полацкага сшытка”, песьні “Ў карчме” ёсьць усё, каб яны сталі ўпрыгожваньнем “Сярэдневечных дыскатэк”, якія з посьпехам праводзяць музыкі “Старога Ольсы” ў сталіцы. Відавочна, і на іншых дыскатках такія творы не былі-б лішнімі, бо акрамя цудоўнага старажытнага мэлядызму, рэміксы ад DJ Antona насычаныя заварожваючымі электроннымі рытмамі drum and bass, гаўс і музыкі стылю электра-поп. Зноў-жа пытаньне да складальнікаў: ці можна лічыць DJ-апрацоўкі твораў “Полацкага сшытка” фольк-мадэрнам, калі гэты музычны помнік адносяць да прафэсійнай, хоць і ананімнай, старажытнай музычнай творчасьці? Ды й “Стары Ольса” пазыцыянуе сябе, як гурт сярэдневечнай музыкі. Пры чым тут фольк?

Зусім іншую энэргетыку нясуць творы беларускіх рок-гуртоў, аб’яднаныя пад шылдай “фольк-рок”. І першай кампазыцыяй тут прадстаўлена апрацоўка народнай песьні “Ой, жаль, жаль мне будзе”, якую выканалі музыкі маладога гурта “UNIA”. З аранжыроўкі песьні вынікае, што “UNIA” выкарыстоўвае элементы мэлядычнага hard-core, як рытмічную аснову для сваіх кампазыцыяў. Гэты энэргетычны катэйль гурта “UNIA” прынёс музыкам ганаровую ўзнагароду сёлетняга рок-фэсту “Амбасовішча”, які ўжо некалькі год правозіцца пад патранатам амбасады Злучаных Штатаў Амэрыкі ў Беларусі.

Зусім зразумелым бачыцца зьмяшчэньне на CD “The best фольк-мадэрн” адной зь лепшых кампазыцый гурта “LitvinTroll” “Верабей”. Чаму ўзьнікае такая думка, аўтар гэтых радкоў патлумачыў у рэцэнзіі на дыск “троляў” “Rock-&-troll”, які я разглядаў у мінулым нумары “Беларуса”. Нагадаю толькі адну цытату зь яе: “З выканаўчага пункту гледжаньня, “Верабей” — адна з самых яскравых кампазыцыяў гурта, да таго-ж, своеасаблівы камэртон усяго дыска.”

Этнічныя рысы прысутнічаюць і ў некаторых творах айчынных англямоўных выканаўцаў. Адным з яскравых прадстаўнікоў гэтага кірунку ў айчынным рок-музыцы адмыслоўцы называюць гурт “Vicious Crusade”, музыкі якога прадставілі на суд слухачоў “Theodores song”. Гэтая песьня была запісаная ў супрацы зь вядомым беларускім дасьледчыкам і выканаўцам на беларускай дудзе Тадарам Кашкурэвічам. Сапраўды, нельга было знайсці дасканалейшую кампазыцыю для знаёмства з сучасным увасабленьнем тутэйшага англямоўнага folk-metal, чым “Theodores song”. Нажаль, кампазыцыя такога кшталту і якасьці была ці не адзінай у рэпэртуары гурта, і творчы лёс для “Vicious Crusade” склаўся так, што яе патэнцыяльны ўклад у нацыянальны музычны рух гэтым трэкам быў і абмежаваны. Затое іх стылістычную нішу па праву занялі музыкі з пэрспэктыўнага metal-гурта “LitvinTroll”, якія пераасэнсавалі магчымасьці старажытных інструмэнтаў у рок-музыцы.

Анатоль МЯЛЬГУЙ
 http://mialguj.livejournal.com

Беларуская музыка ў Чыкага

Нядаўна ў Чыкага адбыўся канцэрт сымфанічнага камэрнага аркестру “Tutti”, у праграме якога зноў прагучаў канцэрт для цымбалаў з аркестрам вядомага беларускага кампазытара Ўладзімера Кур’яна. Саліравала на цымбалах Ірына Грыгаровіч, майстрыха-выканаўца найвышэйшага ўзроўню, якая дасканала валодае іграй на гэтым унікальным беларускім народным інструмэнце. Слухачы ў залі былі ў захапленьні ад цікавейшай музыкі, у якой спалучаліся народныя і клясічныя інтанацыі, і ад непаўторнай музычнай і артыстычнай творчай манэры выкананьня Ірынай Грыгаровіч.

Падалося сымбалічным тое, што канцэрт у Чыкага адбыўся роўна празь месяц пасля творчай вечарыны Ўладзімера Кур’яна ў Менску, у цэнтры якога таксама было

Ірына Грыгаровіч

выкананьне канцэрту для цымбалаў з аркестрам. “Я з вамі не ў адзіноце” — так назваў Уладзімер Кур’яна праграму той сваёй вечарыны. Гэтае-ж пачуцьцё ўзьнікла і ў тых слухачоў, хто прыйшоў на канцэрт у гэты лістападаўскі вечар у нашым горадзе.

“Мы — разам” — такі сэнс у назве аркестра “Tutti”. Кіруюць ім Анатоль Лысенка зь Беларусі і Філіп Сімманс, заснавальнік аб’яднаньня “American Music Festival”. Нядаўна Філіп Сіманс наведаў Менск, дзе кіраваў праграмай канцэрту сымфанічнага ансамблю Белдзяржфілярмоніі “Клясык-Авангард”. Абодва дырыжоры плянуюць і надалей уключаць беларускую музыку ў праграмы аркестра “Tutti”.

Ванкарэм НІКІФАРОВІЧ
 (Чыкага)

Больш ніхто не памятае
Гэта здарыла калі,
Пераказ адно трывае
Ўжо здавён паміж людзьмі:

Што у нейкім гаспадарсцьве,
Недзе ўвэташ на зямлі,
За сто год – такое шчасьце,
Дзед із бабкаю жылі.

А пакуль старыя сталі,
Працавалі праз гады
І добра ў запас прыдбалі,
Век дажыць каб безь бяды.

Ды каму ці выпадае
Бяз журбы зусім жыцьцё? ...
Вось, старыя й бедавалі,
Што ў іх дзетак ня было.

Але й моцна хоць тужылі
Без сваіх птушат ў гнязьдзе,
Шчыра й гарача любілі
Чыста ўсіх яны дзяцей.

Ёй не адно каб у гаворцы
Любаце быў выяў той,
З кожным жэўжыкам у вёсцы
Сябравалі, як з раўнёй.

Стуль і ў іхнай хатцы з ранку
Ёй покуль сонейка зайшло,
Дзецям часта на гулянку
Мейсца найздатней было.

А старым з таго пацеха
І зайнятак ў тыя дні,
Ледзь ўхаджаліся ў пасьпеху,
Ня было хварэць калі.

Бабка да відна ўставала
Ёй Богу змовіўшы прасьбу
Рыхтавацца пачынала,
Каб удзень гасыціць дзятву

У загнёце жар разьдзьмуўшы,
Заагналя смальняка,
Што ў падпал у печ заткнуты
Дровы полымям займаў.

А як з чэлюсыцяў на хатку
Цёплы подых ўжо шугнуў,
Рашчыняла на аладкі
Цеста поўную дзяжу

Покуль-ж рошчына брыняла
Было ў хаце ўходу шмат
І гаршчкоў із рознай стравай
Трэ было йшчэ больш прыбраць.

Да блінцоў бо верашчаку
Трэба ўсытну згатаваць
І салодкіх рознь прысмакаў
Поўны кош панапякаць.

Бо ў сяле ня ў кожнай хаце
Цэлы год бывала сыць,
Дык і госьцікаў мурзатых
Трэ было ўперш накарміць.

Каб жывоцікі тугія
Ня менш сталі як ілбы
І нагадам, што пустыя
Не псавалі каб гульбы.

Прачынаўся й дзед на золку
Гаспадарку абыйсьці,
Накарміць сьвінча, кароўку,
Дроў у хату прынясьці.

Ды ў каморку ён заходзіў,
Дзе сваю майстроўню меў,
Ёй меркаваў чым ён у той дзень
Хлапчукоў усіх займе.

Змалку звыклі каб рабіць што
Здатнае пазьней ў жыцці,
Ня глуміць каб часу ўзросшы
У наўмецкай мітусьні.

Сказ пра дзеда Каляду

Тут і сонейка ўставала
Па-над гаям за сялом
І дзяціны рой памалу
Ў хатку да старых ішоў.

А у бабкі ўсё гатова
Ўжо каб сьнеданак пачаць,
На стала ў паўміску стогам
Пшонныя блінцы стаяць.

Ёй верашчакі міса поўна
Ля блінцоў прыўзбоч стаіць
Ды любівых скварак горба
На талерцы ўбліз ляжыць.

А ўпрашаць на той спажытак
Ўдвойч ня трэ было дзяцей –
Ўвобмірг елі ўсё начыста,
Што стаяла на стала.

Ўсьлед тады дзед гаспадаркі
З хаты веў хлапцоў вучыць,
Або, як хацелі, цацкі
Навучаў ён як рабіць.

Ці ў надворку неаднойчы
Ў шпуляка згуляць даваў,
Што з кароўай ўвесну поўсьці
З воскам ўмецка быў скачаў.

Або сьнег як ўпаў зімою,
Ў сьнежкі біцца дазваляў,
Ці то бабска сьнегавое
Пастаўляць ім памагаў.

А пры ўсёй гульні й рабоце
Ён няраз апавядаў,
У даўніне як жылося
У сяле бацькам й дзядам.

Ў бабкі-ж без канца зайняткаў,
Як у дзеда шмат балей,
Было поўна ўсім дзяўчаткам
На цалоткі Божы дзень.

Бо каб быці гаспадыняй,
Як на тое час прыйдзе,
Трэба загадзя дзяўчыне
Шмат чаго рабіць умець.

Ў вагародзе, полі й хаце,
З усім справіцца пасьпеець,
Ежы й корму згатаваць каб
Статку ды сям’і ўнаедзь.

Шыці, мыці, ткаць і прасьці
Трэ таксама рады даць,
Ды, як Бог пашле із ласкі,
Колькі дзетак гадаваць.

Але бабка з тым дзяўчаткаў
Не займала без канца
Ёй поўна часу пакідала,
Каб ім ўволю пагуляць.

А калі ўжо дых займала
Ад падскокаў й бегатні,
Ўсіх на лаве іх саджала,
Каб як трэба адпачыць.

А каб ўседзелі хоць мала
Бяз дурэньня і крутні,
Баяць казкі пачынала,
Што й ад іх займала дых.

Ды ўсьлед песьняў іх вучыла
І калі іх й як сьпяваць,
Так ад веку быў як звычай
Ў тым краі ужо здаўна.

Гэтак хутка й дзень зыходзіў
І дамоў ўсе дзеці йшлі,
Жуючы каржкі ў дарозе,
Што дасталі на разьвіт.

А як дзеці йшлі ўжо з хаты,
Ці зусім іх ня было,
Ў тыя дні за свой зайнятак
Браўся дзед ізь мілатой.

Бо любіў рабіць ён цацкі,
Не сабе, а для дзяцей,
І даваць іх як падаркі,
Як прыйде на гэта дзень.

Бабка дзеду памагала
Ёй лялькі шыла раз за раз
Ды іх клоччам напіхала
І пісала чэрняй твар.

Гэтак спраўна й непасьпешна
Рос тых цацак ў іх запас,
Дзед хаваў іх на падстрэшшы
У вялізных трох мяхах.

А настаў Сьвяты як Вечар
Ёй зорка першая ўзыйшла,
Цацкі дзед здыймаў з падстрэшша
Ды ў мяхах на санкі клаў.

І праўзак да іх ўвязаўшы
Ўсаматуг цягнуў наклад,
Бо ў ягонай гаспадарцы
Ня было свайго каня.

Ды й самому цішэй можна
К кожнай хаце падыйсьці
Ёй ля парогу асьцярожна
Дзецям цацкі палажыць.

Хто быў добры й паслухмяны
Праз год цэлы кожны дзень
І ня прыкрыў тату й маме,
Знойдзе ўранку, што хацеў,

Той-жа, хто знарок ўсім шкодзіў
І рабіў ўсьцяж як хацеў,
Што нічога ён ня знойдзе,
Хай крыўдуе на сябе.

Бо той дзед ўсіх дзетак знае,
Колькі іх ня ёсьць ў сяле
Ёй варт чаго хто памятае
Як падаркі раздае.

Ды вось стала раз прыгода
Якой зь дзедам йшчэ ня было,
Што зьмяніла назаўсёды
Іхна з бабкаю жыцьцё.

Бо пад поўнач паабходзіў
Дзед урэшце хаты ўсе,
Ажно бачыць па дарозе
Насустрэч хлапчук ідзе.

У рызьзе адно адзеты,
Без ўкрыцця на галаве
Ёй лапцікі зусім падзарты
Ў месячным відаць сьвятле.

“Скуль ты, дзеця, і чый будзеш?”
Ў хлапчука тут дзед спытаў,
А той, дрыжучы ад сьцюжы,
Вось яму як адказаў:

“Дзедка мой, я сіраціна,
Сам застаўся без бацькоў
Ёй злая мачыха ў зазімак
З хаты выгнала на двор.

Дык у сьвет шырок іду я,
Добрых каб знайсьці людзей,
Хто мяне мо пашкадуе
Ёй сірату к сабе вазьме”.

“Ах, ты дзецятка мой любы,”
Дзедка тут сказаў хлапцу,
“Больш ня йдзі ты ўжо нікуды,
Я цябе з сабой вазьму.

Ў нас ты жыцьмеш у апечы,
Як бы роднае дзіця,
Бо на сходзе год старэчых
Ўнука ўрэшт нам Бог паслаў.

А цяпер я, вось, змарыўся
Ўскрозь аж дзе трэба абыйшоў
Ды й ты, відаць, дрыжыш ўжо,
Як сьціскаць стаў больш мароз.

Прытуліся-ж, мой хлапчына,
Да мяне ты пад кажух,
Крыху ўгрэйся й адпачынем
Сеўшы вось-дзька на пяньку.”

Тутка дзед хлапца кажухам
Ўсяго чыста абгарнуў
Ёй сеўшы на пяньку дыхнуць каб,
Няўпрыкмет, мабыць, заснуў.

Ды у сьне, ці мо на яве,
Іншы ён убачыў сьвет
Ёй азірнуўшыся уцяміў,
Што ў ран, няйнакш, жыве.

А яму там напярэймы
Стрэчны той хлапчук ідзе,
Ў белым бліскатным адзеньні
Ёй галавой у зіхаце.

Падыйшоўшы-ж г дзеду блізка,
Хлопец мовіў да яго:
“Дзедка мой, ня трэ страшыцца,
Што ты ўжо зусім памёр.

На зямлі ты ўзноўка жыцьмеш
Праз стагодзьдзяў шмат яшчэ,
Крыху бо ў ран пабыўшы,
Ўзноў назад туды пайдзеш.

Ды ня ў тую саму вёску,
Дзе век быў ты да цяпер,
А на плеш зямлі паўночны,
Дзе ніхто больш ня жыве.

Тамка будзе табе хатка,
Той што ёсьцька раскашней,
Мейсца каб было дзе з бабкай
Строіць цацкі для дзяцей.

А ў памогу й на пацеху
Будзе ў вас малькоў дванаць,
Што зрабіць усё умецьмуць
Ёй не дадуць вам сумаваць.

У каморы-ж кублаў й дзежкаў
Ежы будзе вам запас,
Што яго ніяк ня счэрпаць
Не алолеце да дна.

А вакол аленяў процьма
Будзе пасьвіцца ўвесь час,
Іх даіць вам будзе можна,
Каб ня быць без малака.

Ды яшчэ на панадворку
Горбы будуць сухіх дроў,
Нат і ў моцным замарозку
Ў хаце каб было цяпло.

І ўсё гэта вам на тое,
На ўход час каб ня губіць,
А год цэлы, без пастою,
Цацкі для дзяток рабіць.

Ў падпавеці-ж бо пры хаце,
Сані будуць там стаяць,
Раз у год ў іх выяжджацьмеш
Ты дзяцей абдараваць.

А пасьпеець ў вадзін каб вечар
Чыста ўвесь аб’ехаць сьвет,
Ты аленяў найлятчэйшых
Ў тыя сані упражэш.

І паймкнуць як бы маланка
Над зямлёю ўзьверх яны,
Ты-ж ськідацьмеш ўдол падаркі
Тым на іх хто заслужыў.

А на раньні ўсе што цацкі,
Хто якіх хацеў знайдуць,
Цябе ўдзячна ўспамінацьмуць
За шчадроць да іх тваю.

А што гэтак шанавацьмеш
Нарадзтва ты дзень майго,
Ўсе цябе ад сёньня звацьмуць
Ўвесь час Дзедам Калядой!”

Тут хлапчына усьмяхнуўся
Ёй дзеда ўвабяруч абняў,
А з таго дзед ўраз прачхнуўся
Там, дзе той хлапец сказаў.

І на доўгі век забыўся,
Што зжыў з бабкай у сяле –
Ў новай хаце што радзіўся
Думаць стаў й што зжыў шмат лет.

Ды як ня было нічога
Сеў пасьнедаць ён за стол,
Разам з бабкаю упобач
І дванацяю малькоў.

А пад’еўшы за зайнятак
Ўпадабалы ўзжўся свой,
Гэтым разам із дванацый
Памажных яму малькоў.

А малькі не абы-якія
Як адзін былі майстры
І ўсё спраўна так рабілі
Дзед як быў ўжо спанатрыў.

Ды няраз й яны здумлялі
Нешта новае зрабіць,
Ёй рады дзед заўсёды цяміў
Іх за гэта пахваліць.

Да таго йшчэ на пацеху
Жартаўцы былі малькі,
І ад іхных жартаў зь сьмеху
Разрываліся бакі.

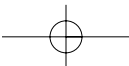
Гэтак ладна й год праходзіў,
Ёй новых цацкаў рос запас,
Ёй зачыняўся сыліс хто годзен,
Тыя цацкі атрымаць.

Ды ўрэшт конадзень прыходзіў
Сьвят Хрыстова Нарадзтва,
Ёй дзед адразу быў ў дарозе,
Сьвяты Вечар як настаў.

У санях ён поўных зь верхам
Аб’яжджаў сьвет як й цяпер
Ёй раздаваў ды раздае йшчэ
Цацкі для слухных дзяцей.

Дык ўсе хлопчыкі й дзяўчатка,
Памятайце увесь час,
Слухаць трэ што маму й татку,
Памятаў каб Дзед на вас.

Ёй падарыў усім падаркі,
Хто якіх адно жадаў,
Шчодры й повен ласкі,
Любы ўсім Дзед Каляда!

Беларускія могілкі ў сьвеце

Наталья і Алег ГАРДЗІЕНКІ,
 фота аўтараў

Беларускія пахаваньні раскіданыя па розных краінах: ад Парагвая да Новай Зеландыі і паўвострава Інданэзіі. Нашыя суайчыньнікі знайшлі вечны спачын пры штурме крэпасці Монтэ-Касіна ў Італіі (1944 г.) ці пахаваныя на праваслаўных могілках у Танзаніі.

Прага

Самыя вядомыя, відаць, у мэтраполіі беларускія магілы знаходзяцца ў Празе. На Альшанскіх могілках вечным сном спачылі старшыні Рады БНР Пётра Крэчаўскі (1928) і Васіль Захарка (1943). Непадальё ад іх знаходзіцца магіла сьпевака Міхася Забэйды-Суміцкага, на надма-

гільным помніку якой выбіты надпіс: “Жыў песьняй і песьняй даваў людзям радасьць”.

Памятаеце словы зь п’есы “Тутэйшыя”: “Жывуць Шыла, Грыб, Мамонька, будзеш жыць і ты?” Лёс распарадзіўся так, што гэтыя тры кіраўнікі партыі беларускіх эсэраў знайшлі апошні прытулак у розных краінах. Язэп Мамонька быў расстраляны ў 1937 г. у Комі АССР. Яго перажыў Мікола Шыла. Ён памёр у красавіку 1948 г. у баварскай вёсцы Міхэльсдорф, каля чэскай мяжы. А Тамаш Грыб памёр у 1938 г. у дэмакратычнай Празе і пахаваны на згаданых ужо Альшанах. Але яго магілу вы ня знойдзеце — кіраўніка Беларускага архіву крэміравалі, і знакам па ім засталася толькі невялікая шыльда сярод соцень іншых.

Пэралічаныя праскія магілы — знакавыя для мясцовай беларускай эміграцыі — месца, якое абавязкова адведваюць грамадзкія дзеячы, а часам і звычайныя ту-

рысты зь Беларусі. На 25 сакавіка, Дзень незалежнасці БНР, на Альшанах абавязкова праводзяцца сьвяточныя мерапрыемствы.

Нямеччына

Беларускія пахаваньні ў Нямеччыне незлічоныя і наогул слаба рэгістраваныя: тут ляжаць і остарбайтэры, вывезеныя на прымусовыя працы, і вязьні нямецкіх канцлягероў. Пасьля вайны ў гэтай краіне апынуліся дзясяткі тысяч беларускіх уцекачоў ад савецкай улады. Яны на некаторы час рассяліліся па спэцыяльных лягерах. Беларусы пераважна апынуліся на поўдні Нямеччыны: у Баварыі і Бадэн-Вюртэмбэргу. Пахаваньні можна знайсці і на ўсходзе Рэгенсбургу, здаецца, гэта адзін з пунктаў турыстычных аўтобусных маршрутаў зь Беларусі, і ў Міхэльсдорфе і ў Бакнангу ля Штутгарту.

Часам жыццё абрывалася трагічна, як загінуў у лістападзе 1948 г. у аўтакатастрофе пісьменьнік Хведар Ільяхэвіч. Трагедыя здарылася ў лягеры Ватэнштэт, які знаходзіўся паблізу Вольфсбургу. Тут і засталася яго магіла.

Але самыя вядомыя пахаваньні знаходзяцца ў Мюнхэне, які з канца 1940-х стаў цэнтрам беларускай прысутнасьці ў Нямеччыне. У горадзе выдавалася газэта “Бацькаўшчына”, дзейнічала беларуская рэдакцыя “Радые Свабода”, працаваў Інстытут вывучэньня СССР.

На могілках Вэстфрайдгоф знаходзіцца магіла журналіста Леаніда Караса. 7 верасьня 1954 г. 31-гадовы супрацоўнік “Радые Свабода” зьнік пры нявысьветленых абставінах. Празь сем дзён яго цела з прыкметамі гвалтоўнай сьмерці знайшлі ў рацэ Ізар. Паліцыя так і не знайшла зьлячынцаў. Калегі Караса небеспадстаўна падазравалі ў забойстве савецкія спэцслужбы, бо месяцам раней быў забіты кіраўнік азербайджанскай рэдакцыі. На тых самых могілках пахаваны журналіст Уладзімер Цьвірка, а на іншых — Пэрагэ-Фрост — яго калега Ўладзімер Бортнік.

У цэнтры адных мюнхенскіх могілак на спэцыяльным пастамэнце стаіць басаногая дзяўчына ў смутку. Помнік раней стаяў на магіле журналіста Алеся Марговіча, які памёр ва ўзросце 43 гадоў (у 1967 г.). Удава-італьянка замовіла дыхтоўны помнік як знак вялікага смутку па мужу. Празь некаторы час адміністрацыя могілак зьвярнулася да фрау Марговіч з просьбай пера-

несць помнік у цэнтар могілак, а ўзамен паставіць іншы і даглядаць магілу ўвесь час за кошт адміністрацыі. Так помнік па беларусу ператварыўся ў наднацыянальны сымбаль смутку па ўсіх пахаваных на гэтых могілках.

Англія

Найбольш беларусаў прыбылі ў Вялікабрытанію пасьля Другой сусьветнай вайны. Гэта былі нашыя суайчыньнікі, што ваявалі ў складзе 2-га польскага корпусу брытанскіх узброеных сілаў (Армія Андэрс). Беларусы пасяліліся ў Лёндане, Манчэстэры, Лідсе, Брэдфардзе, Бірмінгэме, не дабраліся хіба да ня мірнай на той час Паўночнай Ірляндыі.

І пахаваньні беларусаў раскіданыя па ўсёй Брытаніі. Адмысловая беларуская сэкцыя ёсьць на паўднёвых могілках Манчэстэра. Вядомыя таксама беларускія пахаваньні ў Брэдфардзе, Нотынгэме, дзе проста на могілках некалі стаяла і ўласна беларуская капліца.

Самыя вядомыя брытанскія беларускія могілкі — у Лёндане, у паўночна-заходняй частцы якога паўстаў цэлы беларускі квартал: з царквой, Скарынаўскай бібліятэкай і гасьцямым домам. Некалі беларускія сьвятары набылі адмысловую дзялянку на могілках сьвятога Панкрата (Сэнт-Панкрас), дзе зараз можна знайсці цэлы комплекс беларускіх магілаў.

Пахаваньні нашых суайчыньнікаў можна знайсці і на дзясятку іншых лёнданскіх могілак. Вось толькі надпісы на помніках пераважна англамоўныя.

ЗША

У гэтай краіне жыве некалькі соцень тысяч нашых суайчыньнікаў. Продкі большасьці зь іх прыехалі сюды ў канцы XIX — пачатку XX ст. Вось толькі нацыянальнай сьвядомасьці ў іх не было. Таму і засноўвалі беларусы скрозь расейскія цэрквы, а разам зь імі і “расейскія” могілкі, большасьць пахаваньняў на якіх складаюць нашыя суайчыньнікі.

Нацыянальна сьвядомая частка эміграцыі прыехала ў канцы 1940-х, заснавала беларускія праваслаўныя прыходы ў Брукліне, Дэтройце, Чыкага, Кліўлэндзе. Таму беларускія сэкцыі на агульнагарадзкіх могілках можна пабачыць ва ўсіх згаданых гарадах.

Уласна беларускія могілкі знаходзяцца толькі ў гарадках Саўт-Рывэр і Іст-Брансўіку, што ў Нью-Джэрзі. У асяродзьдзі беларускай эміграцыі існаваў раскол, таму ў Саўт-Рыверы хавалі і хавалі прыхільнікаў аднаго крыла эміграцыі, у Іст-Брансўіку — прыхільнікаў другога.

Пры канцы 2006 г. на могілках у Саўт-Рывэры (яны так і называюцца “Беларускія могілкі праваслаўнага прыходу сьв. Эўфрасіньні Полацкай”) было больш за 260 пахаваньняў. Нямала, калі ўлічыць, што насельніцтва самога гарадка крыху больш за 10 тыс. А беларусы ляжаць і на іншых гарадзкіх могілках.

У Саўт-Рывэры пахаваныя пісьменьнікі Янка Золак, Масей Сяднёў, Юрка Віцьбіч, заснавальнік праваслаўнага прыходу Мікалай Лапіцкі, прэзыдэнт БЦР Радаслаў Астроўскі.

Што характэрна, на помніках мала эпітафій. Збольшага гэта “Вечная памяць” або “Rest in peace” (Ляжы ў супакоі). На магіле Фатыні (гэта царкоўны адпаведнік імені Сьвятлана) Даніловіч — жонкі Янкі Золака — надпіс: “Пасьля царністае дарогі — спачынак вечны, без трывогі”. Апошнія гады жанчына моцна хварэла, а апошнія некалькі ме-

сяцаў правяла ў коме. На магіле Юркі Віцьбіча: “О, Беларусь, мая шыршына”. На магіле Яўхіма і Марыі Кіпеляў — купалаўскі радок “Мы ад вас далёка, бацькоўскія гоні”.

На магіле іх нявесткі, вядомай даследчыцы, бібліёграфа Зоры Кіпель (могілкі ў Іст-Брансўіку) яе муж Вітаўт Кіпель выбіў словы зь вядомай песьні: “Беларусачка, дарагая сяброўка мая”. Дарэчы, у Іст-Брансўіку помнікі куды багацейшыя, за саўт-рывэрскія.

Аўстралія

Самыя багатыя паводле выгляду і беларускамоўных надпісах надмагільныя помнікі знаходзяцца ў Аўстраліі. Нашы суайчыньнікі тут таксама раскіданыя па ўсіх штатах: ад заходнеаўстралійскага Пэрту да Сыднэю, ад Мэльбурну да Брысбэна.

Што кідаецца ў вочы, дык гэта залатыя літары на помніках, што выгадна іх адрозьнівае ад сыцілейшых беларускіх магіл у Брытаніі, Нямеччыне, ЗША. А яшчэ ў Аўстраліі паўсюль эпітафіі.

Так, на надмагільным помніку Варвары Грыцук, што ў беларускай сэкцыі могілак Фоўкнэр у Мэльбурне выбіты радок Канстанцыі Буйла “Люблю наш край, старонку гэту...”. На магіле пісьменьніка Алеся Салаўя: — “Але ня зьляжа ў цёмную магілу, жывы ад веку подых маладосці”. Салавей сам быў аўтарам чатырохрадкоў на помніку Лідзіі Нікан, што загінула ў аўтакатастрофе: “Любіла красы паўніню, / ішла напярэймы дню, / Хто дыхаў нязгаснай красой / той вечна жыць будзе, бо зь ёй”.

Але самая цікавая эпітафія — на магіле Янкі Кудрука: “Тут ляжыць цела маё, прах, / я ўжо ўдома, вы — у гасыях”.

Нашыя могілкі — яны паўсюль. Яны — частка нашага агульнага беларускага жыцця, няхай і на чужыне. Іх толькі трэба ўмець шукаць... і чытаць.

<http://www.tio.by>

Унікальныя маркі Беларускай Народнай Рэспублікі можна набыць, наведаўшы краму газэты “Беларус” у сеціве па адрасу:

www.e-krama.com
 Акрамя марак на сайце можна замовіць беларускія кнігі, кампакт-дыскі й касэты з запісамі беларускай папулярнай, народнай і рок-музыкі.

Зацікаўленьня могуць аформіць падпіскі на газэты й часопісы, якія выдаюцца ў Беларусі, а таксама набыць календары, паштоўкі й літаратурныя альманахі, выдадзеныя нашым выдавецтвам.

Сьв. пам. Вера РЫЧ (24.04.1936 – 20.12.2009)

20 сьнежня на 74-м годзе жыцця адыйшла ў вечнасьць Вера Рыч, паэтка, перакладчыца і журналістка, якая стала амбасадарам беларускай культуры ў англамоўным сьвеце. Вера Рыч – асоба, у адносінах да якой спалучыліся шмат якія беды і радасьці беларускай культуры, той культуры, што ў стане прыцягваць самыя здольныя творчыя сілы і адначасна цярэць абьякавасьць свайго народу і перасьлед збоку афіцыйных уладаў сёнешняй незалежнай Беларусі.

Фэйт Элізабэт Рыч нарадзілася й вырасла ў Лёндане, у каталіцкай пабожнай сям’і. Бацька быў прыватным дэтэктывам, матка – хатняй гаспадыняй, якая пісала артыкулы для жаночых часопісаў, і якая прыхвоціла дачку да літаратуры. Падчас Другой сусьветнай вайны бацька быў у войску, матка – у нацыянальнай пажарнай службе, а дзяўчынка жыла ў дзядулі з бабуляй. Аднойчы ў 1953-м годзе навучэнкі каталіцкага ліцэю прыйшлі на экскурсію ў беларускую капліцу ў Лёндане, дзе Вера (гэтае імя яна стала ўжываць са студэнцкіх часоў) пазнаёмілася зь беларускім сьвятаром (пазьней-біскупам) Чаславам Сіповічам, рэктарам беларускай каталіцкай місіі ўсходняга абраду. Вера Рыч таксама пазнаёмілася зь беларускімі сьвятарамі а.а. А. Надсанам, Л. Гарошкам ды інш., парафіянамі, і зацікавілася беларускай мовай, беларускай культурай. У Оксфардзкім унівэрсытэце Вера вывучала ангельскую літаратуру, у ліку выкладчыкаў быў славуты Джон Толкін. Вера пад уплывам калегі-украінца захапілася таксама ўкраінскай мовай і пераклала верш Шаўчэнкі пангельску. Вера не перарывала сувязяў зь беларусамі і на парадзе а. Ч. Сіповіча пачала перакладаць беларускую паэзію. У 1957-м годзе апублікавала ў газэце “Бацькаўшчына”, якую рэдагаваў тады Станіслаў Станкевіч, свой першы пераклад зь беларускай – “На чужыне” Янкі Купалы, а ў наступным годзе апублікавала свой верш па-ангельску “На ўгодкі Слуцкага паўстаньня”. Так пачалася больш як 50-гадовая праца ў галіне перакладаў беларускай паэзіі. Вера таксама пісала свае ангельскія вершы, што выйшлі ў некалькіх зборніках, і перакладала зь старанарвэскай і ўкраінскай, а таксама з румынскай, расейскай, гішпанскай і польскай.

Цікава, што падчас адкрыцця помніка Шаўчэнку ў Кангрэсе ЗША на цокалі яго былі выбітыя радкі менавіта ў перакладзе маладой паэткі, хоць тыя самыя творы Кабзара перакладалі й больш дасьведчаныя амэрыканскія перакладчыкі. Калі для абгрунтаваньня “амэрыканскасьці” перакладчыцы ў Лёндан пазванілі прадстаўнікі адміністрацыі прэзыдэнта Айзэнгаўэра, Вера назвала лёнданскі шпіталь, дзе была народжаная, і аказалася, што гэты шпіталь быў фундаваны амэрыканцамі для экспатрыятаў у Брытаніі, і лічыўся амэрыканскім анклявам (часткай тэрыторыі Амэрыкі). Таму гэткім кур’ёзным чынам Вера была таксама крыху амэрыканкай!

Вера стала працаваць у галіне журналістыкі, рэпартажаў пра навуковае жыцьцё ў краінах Эўропы і таксама за “жалезнай заслонай”, друкавалася ў часопісах Nature, Lancet, Index on Sensorship, Tablet, Soviet Jewish Affairs, паэтычным амэрыканскім часопісе The Muse ды іншых. Увесь час Вера брала ўдзел у жыцці беларускай каталіцкай парафіі ў Лёндане, імпрэзах Эгуртаваньня Беларусі ў Вялікай Брытаніі, выходзе часопісу Journal of Byelorussian Studies, дзейнасьці Англа-Беларускага Таварыства і Беларускай Бібліятэкі імя Ф. Скарыны ў Лёндане. Па замове ЮНЭСКА

Вера Рыч падрыхтавала кнігу англамоўных перакладаў зь беларускай паэзіі “Як вада, як агонь” (1971). У кнізе была сабраная паэзія ад Паўлюка Багрыма да савецкіх часоў, і яе выхад з “Пагоняй” на вокладцы і падборкай тэкстаў, зьольшага свабодных ад савецкай ідэалёгіі, выклікаў пратэсты савецкіх уладаў. Частка тыражу выйшла ў нэўтральнай вокладцы (хоць і зь бел-чырвона-белым колерным матывам), але кніга так і не дайшла ў савецкія часы да шырокага кола карыстальнікаў у Беларусі. Потым некаторыя рысы гэтай гісторыі паўтарыліся пры выхадзе на замову ЮНЭСКА кампакт-дыску перакладаў беларускай паэзіі ў 2005-м годзе.

Кожны, хто чытаў паэтычныя пераклады Веры Рыч ня можа не адзначыць дасканаласьць яе перакладаў як у дакладным перадаваньні зьместу, гэтак і формы, рытму і рыфмаў беларускіх арыгіналаў. Сярод першых яе перакладаў былі “Раманс” (“Зорка Веэнэра”) і “Зімой” М. Багдановіча, якога яна лічыла сваім улюбёным паэтам, вершы Янкі Купалы, урыўкі з “Сымона-музыкі” Якуба Коласа. У 1971-м годзе быў апублікаваны яе сумесны з Арнальдам Макмілінам пераклад паэмы “Тарас на Парнасе”. У 1982-м годзе Англа-Беларускае Таварыства выдала дзвухмоўную анталёгію паэзіі Алесь Гаруна, Максіма Багдановіча і Зьмітрака Бядулі ў перакладах Веры Рыч. Паэтка і перакладчыца таксама добра ведала сучасную беларускую літаратуру, і ў 1984 годзе выйшла яе кніга “Выява гэбрая ў беларускай літаратуры пасьлясталінскага пэрыяду”. Яна пісала шматлікія рэцэнзіі на творы, зьвязаныя зь беларускай гісторыяй і культурай, у разнастайныя англамоўныя выданьні. І ўвесь гэты час, больш як 50 год, Вера перакладала беларускую паэзію і паасобныя праяічныя творы.

Вера Рыч брала актыўны ўдзел у падтрымцы дысыдэнтаў, антыкамуністычных і антысавецкіх рухаў у краінах Усходняй Эўропы, асьвятляла стан “паняволенана розуму” і падаўленьне акадэмічнай свабоды ў краінах з камуністычнымі рэжымамі. Калі 20 год Вера Рыч была карэспандэнтам выбітнага навуковага і папулярнага тыднёвіка Nature па СССР і ўсходняй Эўропе. У часы паўстаньня “Салідарнасьці” ў Польшчы і панаваньня рэжыму Чаўшэску ў Румыніі Вера Рыч пісала свае карэспандэнцый непасрэдна зь месца падзеяў, трапляючы ў праблемныя сытуацыі з уладамі тых краінаў. Вера таксама актыўна насьвятляла стан свабоды слова ў камуністычных і посткамуністычных краях, супрацоўнічала з часопісам Index on Sensorship, дзе выходзілі яе пераклады зь беларускай паэзіі й прозы. Яна брала актыўны ўдзел у акцыях у абарону беларускага дысыдэнта Міхася Кукабакі і ўкраінскіх дысыдэнтаў, падтрымоўвала руху за свабодны выезд савецкіх гэбраў з СССР. Адной зь першых Вера пазнаёміла англамоўнага чытача з новапаўсталай незалежнай Рэспублікай Беларусь, яе літаратурай, культурай, гісторыяй. Пасьля прыходу Лукашэнка да ўлады Вера асьвятляла пагаршэньне стану правоў асобы і акадэмічнай свабоды ў Беларусі.

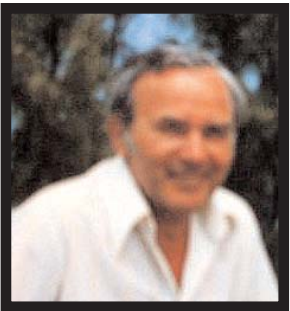
Вера Рыч была таксама таленавітай і дасканалай паэткай на сваёй роднай, ангельскай, мове. Акрамя паэтычных зборнікаў Вера таксама выдавала паэтычны часопіс Manifold, які выходзіў у 1962-1969-м г.г. і быў адноўлены ёю ў 1998-м годзе. Велізарны плён паэтычнай працы Веры Рыч можна знайсці на яе старонцы сеціўнага паэтычнага парталу Allpoetry.com з сотнямі тысяч наведвальнікаў. У 2011-м годзе маёца выйсьці вялікі зборнік яе ўласнай паэзіі.

Нажаль, як слушна напісаў сеціўны Belarus Digest, “сьмерць Веры Рыч – вялікая страта для Беларусі, хоць большасьць беларусаў наўрад ці даведаецца пра гэта. Для нас было Боскім дарам тое, што маем такіх замежных сяброў, як Вера Рыч”. Вера Рыч адыйшла, непрызнаная і не ўшанаваная беларускай дзяржавай і зьольшага беларускім грамадзтвам. Украіна між тым шчодро аддзячыла Веры Рыч за яе адданасьць украінскай паэзіі й культуры, узнагародзіла яе ордэнам Княгіні Вольгі, прэміяй Івана Франка ды іншымі знакамі ўвагі і пашаны.

Вера была складаным і неардынарным чалавекам, але шчыра яе адданасьць яе беларускай культуры могуць быць прыкладам і адначасна дакорам для большасьці беларускіх людзей. Хочацца верыць, што сапраўднае прызнаньне і ўдзячнасьць Верынай працы яшчэ наперадзе, у сапраўдна беларускай дзяржаве, што будзе праўдзівым домам для беларускай культуры.

Віталь ЗАЙКА

Сьв. пам. Сяргей ДЗЕЙКА (25.12.1925 – 26.11.2009)

Нарадзіўся Сяргей Дзейка ў вёсцы Анісіма, што каля Баранавіч. Пакінуў Беларусь у 1944-м годзе. На Захадзе трапіў ў 2-гі Польскі Корпус. Служыў ў Італіі, адкуль прыехаў ў Вялікую Брытанію і пасяліўся ў Лёндане. Ад пачатку браў актыўны ўдзел у беларускім жыцці. Уперад належыў да ХАБАР, пазьней быў актывістам парафіі сьвятой Эўфрасіны Полацкай. У 1970-80-х гадах быў Старшынём парафіяльнага камітэту.

У 1995-м годзе разам з жонкаю Джоан стаў сябрам ЗБВБ, уваходзіў ў Галоўную ўправу арганізацыі. Таксама быў сакратаром Беларускага Дабрачынага Фонду.

Сьвятой памяці Сяргей Дзейка быў вялікім і ахвярным патрыётам Беларусі. У 90-х гадох разам з айцом Надсанам неаднаразова вазіў лекі для дзяцей ў пацярпелыя ад Чарнобыльскай катастрофы районы Беларусі.

Мы страцілі шчырага працаўніка, які шмат рабіў на карысьць нашай агульнай справы. Галоўная ўправа і сябры ЗБВБ выказваюць шчырыя спачуваньні жонцы Джоан, дачцы Марыі і яе сям’і.

Хай яму будзе мяккай ангельская зямелька і сьніцца дарагая Беларусь, якую ён так моцна любіў.

Галоўная ўправа ЗБВБ

Галоўная ўправа Беларуска-Амэрыканскага Задзіночання выказвае шчырае спачуваньне сп. **Яўгену Кабяку** з Кліўлэнду і ягонай жонцы **Вользе** з нагоды заўчаснай сьмерці ад цяжкай хваробы іх адзінага 34-гадовага сына **Аляксандра**.

Сьв. пам. Алесь КАБЯКА (10.11.1975 – 19.11.2009)

На беларускіх могілках у Кліўлэньдзе 23 лістапада 2009 году пахавалі сьв. пам. Алесь Кабяку. Памёр ён 19 лістапада ва ўзросьце 34 гадоў у горадзе Мідлбург-Гайтс, дзе жыў разам з бацькамі Вольгай і Аўгенам Кабякамі.

Бацькі Алесь, вядомыя беларускія актывісты, зь маленства прывілію Алесью любоў да беларускай мовы і культуры.

Алесь нарадзіўся 10 лістапада 1975 году і зь дзяцінства ўвесь вольны час праводзіў на беларускім “Полацку”, дзе заўсёды збіраюцца беларусы Кліўлэнду. Там ён лавіў рыбу ў невялікім азярцы, гуляў у вaleyбол і футбол, рамантаваў трактар “Беларус”. Калі падрос, дапамагаў бацьку назіраць за сядзібай і заляй грамадзка-культурнага цэнтру “Полацк”. Алесь належаў да кліўлэндзкага аддзелу БАЗА, царквы Жыровіцкай Божай Маці. У 2007 годзе быў абраны ў раду “Полацку”. Падчас 28-й Сустрэчы Беларусаў Паўночнай Амэрыкі ў Кліўлэньдзе ў 2008 годзе Алесь разам з бацькамі моцна спрычыніўся да арганізацыі гэтага форуму. Шмат дапамагаў Алесь маладым эмігрантам, якія прыехалі ў Кліўлэнд па студэнцкім візам.

Ён мужна змагаўся з напаткаўшай яго хваробай, ніколі ні на што ня скардзіўся. Быў заўсёды ветлівым працавітым, вельмі адказным маладым чалавекам. Такім і застаецца ён у нашых успамінах.

Вечная памяць, дарагі наш сябра Алесь.
Сябры грамадзка-культурнага цэнтру “Полацк”

Дарагія землякі, паважаныя беларусы! Віншую Вас з надыходзячым Новым годам! Настае 2010-ы. Ужо мінула дзевяць гадоў XXI-га стагодзьдзя, адбылося ў сьвеце шмат пераменаў да лепшага. Толькі ў лепшай для нас краіне нібы спынілася плынь часу. Год за годам – адзін твар, год за годам – адно і тое, год за годам на Новы год мы зычым адзін аднаму шчасьця, свабоды і лепшае долі, але яны спазняюцца, бо кожны на сьвеце хоча іх мець у доме ня госьцем, і трэба за іх змагацца.

У Новым годзе падрыхтуйма наш дом да іхняга прыходу. Няхай стане ён чыстым і сьветлым, і сьвежы вецер хай вее за яго вакном. Шануйма яго ў сэрцы сваім, бо шчасьце ёсьць толькі на Бацькаўшчыне. Беражэм яго, бо свабода для нас можа быць толькі ў нашай краіне. Любем яго, бо няма долі безь Беларусі.

Шчыра зь любовай

Зянон ПАЗЬНЯК

Сябры гуртка БАЗА ў Вашынгтоне шчыра дзякуюць **Яраславу Крывому** за плённае супрацоўніцтва з арганізацыяй цягам апошніх двух гадоў. Яраслаў быў сустаршынём і скарбнікам гуртка, а таксама стварыў і рэдагаваў блёг пра беларускія справы ў Вашынгтоне і сьвеце (www.bielar.us).

Жадаем Яраславу поспехаў на новай працы ў Лёндане, а таксама ў далейшай дзейнасьці на карысьць свабоднай і дэмакратычнай Беларусі.

Сябры Вашынгтонскага гуртка БАЗА

Вашынгтонскі гурток БАЗА запрашае да супрацоўніцтва ўсіх, хто жыве ў акрузе Калюмбія, штатах Вірджынія, Мэрылэнд і Дэлавар і цікавіцца беларускімі справамі. Падрабязней пра дзейнасьць гуртка можна даведацца, напісаўшы на e-mail: amnesty_by@gmx.net альбо патэлефанаваўшы на (202)277-5278 (запытаць Вячаслава).

Прыватныя абвесткі

З Новым 2010 годам ды Калядамі шчыра віншую шануюных **Надзею і Янку ЗАПРУДНІКАЎ, Лізу ЛІТАРОВІЧ!** Зычу моцнага здароўя, поспехаў ва ўсіх справах, агромністага шчасьця на кожны дзень.

Зайсьёды памятаючы пра ўсіх Вас Пятрусь КАПЧЫК

Пятро ГРЫГАЛЬЧЫК і дзеці віншуюць жонку і маці **Тамару** з днём нарадзеньня і зычаць шмат шчаслівых гадоў у добрым здароўі.

Архіяпіскап Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Народнай Царквы ЮРЫ і сьвятары вітаюць сваіх вернікаў і прыхільнікаў з Раством Хрыстовым і жадаюць вытрываласьці на Божай ніве.

Сардэчна віншваем усіх з РАСТВОМ ХРЫСТОВЫМ і Новым 2010 годам!

Ясьлі,
Марыя зь Язэпам,
Дзіцятка,
А вакол ягняткі...
Пастухі,
Анёлы ў небе...
Мудрацы,
І зорка сьвеціць...

Гэта ўсё гаворыць
Аб нараджэньні Хрыстовым

Нараджэньне аднаго маленькага Дзіцятка

зьмяніла ўвесь сьвет,
таксама прынесла збаўленьне
для цябе й мяне.

Сям'я ВАКУЛІЧ

Марыя і Кастусь ВЕРАБЕЙ віншуюць знаёмых і сяброў з Новым 2010 годам і сьвятам Божага

Нарадзеньня і зычаць здароўя,
радасьці і аптымізму.

Выйшлі новыя Запісы БІНІМ (№32) ЗЬМЕСТ

Ад рэдакцыі
ТЭМА НУМАРУ: ТРАВЭЛЁГ

ТЭКСТЫ

Лявон ЮРЭВІЧ. Моваю травэлёгу
Навум ГАЛЯШЭВІЧ. Травэлёг Уладзімера Дудзіцкага
Эміль ЦЯЎЛОЎСКІ. Беларусы ў Аргентыне

АРХІВАЛІІ

Падарожныя нататкі
Генадзь САГАНОВІЧ. Падарожныя запісы Самуэля Кіхэля пра Горадню й Вільню 1586 г.

Зора КІПЕЛЬ. Знаёмства з Аляскай
Лявон ЮРЭВІЧ. Манастырскі дзёньнік

ЭПІСТАЛЯРЫ

Падарожныя лісты
Аляксандар АДЗІНЕЦ. Падарожжа самотнае душы (Вольга Таполя).

УСПАМІНЫ

Алесь ПАШКЕВІЧ. Адзін год жыцця Аляксандра Стагановіча. (Партрэт на фоне эпохі)

Аляксандар СТАГАНОВІЧ. Успаміны пасла

ТВОРЫ

Антон АДАМОВІЧ. Несантымэнтальнае падарожжа
Аўген КАВАЛЕЎСКІ. Госьці з Тунісу
Павал КАСЬЦЮКЕВІЧ. Відавочца

НА МАРГІНЭС

Макс ШЧУР. Вялікі няўдачнік: Разумовіч-Хмара

ПУБЛІКАЦЫ

Юры ГРЫБОЎСКІ. Беларускі камбатанцкі рух на Захадзе пасля Другой сусьветнай вайны

АРХІВЫ

Лявон ЮРЭВІЧ. БІНІМаўская Купаліяна
Янка КУПАЛА. Безназоўнае
Янка ЗАПРУДНІК. Да загадкі дзяржаўна-

га архіву БНР у Міколы Абрамчыка
Некаторыя дакумэнты ў справе архіву Міколы Абрамчыка
Наталья ГАРДЗІЕНКА. Архіў Дзьмітрыя Касмовіча

МОВА

Зьміцер САЎКА. “Чыстая як веяная”. (Пытаньні мовы ў эпістэлярыюме беларускай эміграцыі)

МУЗЭЙ

Віртуальны музэй БІНІМ. Прадмова
Бібліяграфія публікацый газэтаў “Бацькаўшчына” й “Беларус”, прысьвечаных архівам, бібліятэкам, выставам, музэям

КНІЖНАЯ ПАЛІЦА

Наталья ГАРДЗІЕНКА. Кніга падлікаў і пралікаў
Наталья ГАРДЗІЕНКА. Ідэалёгічна правільнае выданьне
Лявон ЮРЭВІЧ. Асоба й час
Яна СЛАВІНА, Наталья ГАРДЗІЕНКА. Кніжны агляд (2006-2009)

Па пытаньнях набыцьця звяртайцеся на zapisybinim@gmail.com

НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД “БЕЛАРУСА” АХВЯРАВАЛІ:

А. і Н. Вакуліч150
А. Лук'ячук150
К. і Я. Вініцкія100
В. Грыцук100
Р. Качаткоў100
У. і Л. Ракуць100
Г. Руднік100
С. Будкевіч80
А. Сенька60
С. Арыфуліна50
М. Баяроўскі50
Л. Белякова50

К. Ворт50
Б. Данілюк50
Л. Літаровіч50
А. Мерляк50
В. Нікіфаровіч50
А. і В. Пранцэвіч50
А. і В. Сьмірноў50
К. Таўсыцік50
М. Цітарава50
І. Публёнак50
М. Чупракоў50
Е. Дамероўскі30

М. Швэдзюк30
К. Верабей20
Справаздача ад Марыі МАРОЗ з Заходняй Аўстраліі:
М. Мароз. аўстр. дал. 50
М. Мігаль50
Е. і З. Ніжнік50
А. Мароз50
М. Раецкі мал.50
Згурт. Бел. у ЗА73
У памяць Раісы і Леаніда ГАЛЯК:
Г. Агоніс500
Усім шчыры дзякуй!

БЕЛАРУС

Газэта Беларусаў у Вольным Сьвеце

Выдае штотомесячна:
Беларуска-Амерыканскае Задзіночаньне
Сусьветнае сеціва: baza-belarus.org

Падпіска \$50 на год.
Чэкі выпісвайце на **BIELARUS**

BIELARUS

ISSN 1054-9455

Belarusian Newspaper in the Free World

Published monthly by
Belarusian American Ass'n, Inc.

Subscription \$50 yearly
Make checks payable to **BIELARUS**

Рэдагуе калегія.

Адказны рэдактар Марат КЛАКОЦКІ
Падпіска Сяргей ТРЫГУБОВІЧ

Артыкулы, падпісаныя прозьвішчам ці ініцыяламі, могуць зьмяшчаць пагляды, зь якімі Рэдакцыя не згаджаецца.

Перадрук дазваляецца толькі пры ўмове зазначэньня крыніцы.

© BIELARUS, 2010

Адрас для допісаў і кантактаў:

BIELARUS
P.O. Box 3225
Farmingdale, NY 11735

E-mail:
hazetabelarus@att.net

Сусьветнае сеціва:
www.bielarus.org

Адказнасьць за зьмест рэкламы нясе рэкламадаўца.